

Gedragen beleid in onderwijs

Memorandum voor de Vlaamse regering 2014-2019

Vlaamse Onderwijsraad
Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel
T +32 2 219 42 99
F +32 2 219 81 18
www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Algemene Raad op 23 januari 2014 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: werkgroep Memorandum met input van deelraden en commissies, onder voorzitterschap van Mia Douterlungne

Dossierbeheerder: Geertrui De Ruytter

INHOUD

1	Situering	3
2	Kernboodschappen voor onderwijsbeleid 2014-2019	3
3	Uitgangspunt: vormend onderwijs met de lerende centraal	4
4	Welk type van beleid verwachten de stakeholders van de Vlaamse overheid?	5
4.1	Voldoende financiering en ondersteuning, ook in tijden van budgettaire uitdagingen	5
4.2	Pedagogische vrijheid en autonomie instellingen waarborgen en respecteren	6
4.3	Tijd en stabiliteit voor implementatie van vernieuwingen	6
4.4	De regelgeving transparanter maken en coherentie garanderen	7
4.5	De rol van de overheid duidelijk stellen bij onderwijsinnovaties	7
4.6	Beleid voeren volgens de principes van het kwaliteitsdenken	8
4.7	Afstemming en samenwerking met andere maatschappelijke sectoren	9
4.8	Afstemming en wisselwerking tussen beleidsniveaus: federaal en Europees	10
4.9	Een participatief beleid voeren	11
5	Leren stimuleren anno 2014. Wat verwacht het onderwijsveld van de Vlaamse overheid?	12
5.1	Onderwijsinfrastructuur en capaciteit als topprioriteit	12
5.2	Leraren(teams) en onderwijsinstellingen vertrouwen geven en ondersteunen om hun vormende opdracht waar te maken	14
5.2.1	Vertrouwen geven	14
5.2.2	Voldoende leraren en docenten naar onderwijs leiden en in onderwijs houden door aantrekkelijke loopbaanperspectieven	15
5.2.3	Goede omstandigheden scheppen voor professionele maar ook bevlogen leraren	16
5.2.4	Voorwaarden scheppen voor schoolleiderschap	16
5.2.5	Pedagogische ondersteuning garanderen	17
5.2.6	Partnerschap tussen school en gezin versterken	17
5.2.7	Samenwerkingsverbanden faciliteren tussen onderwijsinstellingen en andere instanties	18
5.3	Een fundamenteel debat over de bepaling van einddoelen	18
5.3.1	Transparant en globaal plan van aanpak	18
5.3.2	Andere aanpak uitrol Vlaamse kwalificatiestructuur	19
5.3.3	Vragen bij competentiegericht onderwijs (sleutelcompetenties)	19
5.3.4	Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt garanderen vanuit een duurzame samenwerking	20
5.3.5	Educaties, ook een kwestie van samenwerking	20
5.4	Een helder en stabiel kader voor zorg en begeleiding voor alle lerenden over de hele onderwijsloopbaan	21
5.4.1	Algemene aandachtspunten vanuit actuele opvattingen over (zelfsturend) leren, een leven lang	21
5.4.2	Zorg en begeleiding van lerenden versterken vanuit een integrale visie	22
5.4.3	Onderwijsloopbaanbegeleiding uitbouwen in alle onderwijsniveaus en –sectoren	23
5.4.4	Een decretaal kader voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften	25
5.4.5	Afstemming tussen onderwijs en welzijn	26
5.5	Een actief kwalificerend beleid voeren	27
5.6	Een helder en stabiel kader om te werken aan gelijke onderwijskansen en sociale cohesie	28
5.6.1	Algemene aandachtspunten vanuit een steeds diverser wordende samenleving	28
5.6.2	De onderwijspartners engageren zich voor gelijke onderwijskansen	30
5.6.3	gelijkeonderwijskansenbeleid versterken vanuit een integrale visie	31
5.7	Onderwijs ondersteunen om actief in te spelen op de versnelde digitalisering	32
5.8	De internationale dimensie van onderwijs blijven versterken	33
5.9	Juridisering terugdringen	35
5.10	Het onderwijslandschap inrichten in functie van de vormende opdracht van onderwijs	35
5.10.1	De eigenheid van het basisonderwijs bewaren	35
5.10.2	Overleg over het masterplan hervorming secundair onderwijs verder zetten	36
5.10.3	Bestuurlijke schaalvergroting: geen doel op zich	36
5.10.4	Actualisering regelgeving internaten	37
5.10.5	Zicht op langetermijneffecten herstructurering hoger onderwijs	37
5.10.6	Een actueel en toegankelijk aanbod volwassenenonderwijs	37
5.10.7	Werk maken van een niveaudecreet deeltijds kunstonderwijs	38
5.10.8	Hbo 5 versneld uitbouwen als een onderwijsvorm met duidelijk profiel	38

1 Situering

Voor welke strategische keuzes staat Vlaanderen om de kwaliteit van ons onderwijs niet alleen te handhaven maar ook nog te verbeteren? De Vlor presenteert zijn visie op de grote uitdagingen voor het onderwijsbeleid in een memorandum voor de aantredende regering 2014-2019.

Dit memorandum schetst een globaal beleidskader en zal in een tweede fase (mei 2014) worden aangevuld met fiches waarin sommige beleidsthema's een concretere en meer technische invulling krijgen.

Het memorandum en de technische fiches zijn gericht aan alle politieke partijen en in het bijzonder aan de politieke onderhandelaars die beraadslagen over de agenda van de aantredende regering.

Dit is een gemeenschappelijk memorandum van alle stakeholders die zetelen in de Vlor. De meeste van de geledingen van de Vlor bezorgen daarnaast ook een eigen memorandum met hun specifieke aandachtspunten. De aanbevelingen in dit Vlor-memorandum zijn breed gedragen en vertolken de gemeenschappelijke verwachtingen en vragen van het hele onderwijsveld.

Met dit gemeenschappelijk memorandum drukken de stakeholders ook hun hoop uit dat het toekomstige onderwijsbeleid de kracht van een participatief beleid erkent. De raad is er van overtuigd dat het onderwijsbeleid aan impact wint wanneer de overheid in een open en constructief klimaat met alle belanghebbenden samenwerkt aan de voorwaarden van kwaliteitsvol onderwijs voor alle lerenden.

2 Kernboodschappen voor onderwijsbeleid 2014-2019

Samenvattend geeft de Vlor volgende aanbevelingen mee aan de nieuwe Vlaamse regering:

- 1 Maak van de vormende opdracht van onderwijs en het perspectief van de lerende de toetssteen van onderwijsbeleid en blijf vanuit die visie investeren in onderwijs als op zich na te streven publiek goed;
- 2 Waak over de kwaliteit, de coherentie en het participatief karakter van het overheidsbeleid;
- 3 Vertrek in de beleidsontwikkeling vanuit vertrouwen in de onderwijsinstellingen en waarborg en respecteer hun pedagogische vrijheid en autonomie;
- 4 Maak van kwaliteitsvolle onderwijsinfrastructuur en onderwijscapaciteit een absolute topprioriteit;
- 5 Voorzie gepaste ondersteuning voor leraren, directies, lerarenteams en onderwijsinstellingen, zodat werken in en voor onderwijs deskundige mensen met een passie voor onderwijs blijft aantrekken en instellingen zich ondersteund weten in het realiseren van hun pedagogisch project;
- 6 Blijf met open vizier en met alle betrokken actoren uit het onderwijsveld en uit de brede samenleving een (permanent) debat voeren over de einddoelen van onderwijs;

- 7 Creëer een helder en stabiel kader waarbinnen alle betrokken actoren en partners voor elke lerende de juiste zorg, op het juiste moment, op de juiste plaats kunnen garanderen;
- 8 Voer een actief kwalificerend beleid. Zorg ervoor dat alle jongeren de school verlaten met een breed palet aan competenties en vaardigheden die hen toelaten hun hele leven maatschappelijk actief te blijven; hou ze daarom aan boord in het leerplichtonderwijs maar geef ze ook tweede kansen als het misliep;
- 9 Creëer een helder en stabiel kader dat actoren binnen en buiten onderwijs toelaat om op langere termijn en vanuit een integrale visie op gelijke onderwijskansen, diversiteit in onderwijs als bron (en niet als hindernis) van leren te benutten;
- 10 Geef onderwijsinstellingen de gepaste ondersteuning om toenemende digitalisering te benutten in functie van de inrichting van het onderwijsleerproces waarvan de vormende opdracht van onderwijs het uitgangspunt is;
- 11 Versterk de internationale dimensie van onderwijs door de in- en uitgaande mobiliteit van lerenden te stimuleren (onder meer via taalregelingen en erkenning van buitenlandse diploma's);
- 12 Wees alert voor toenemende juridisering en beperk het risico op juridisering door duidelijkheid van de regelgeving en rechtszekerheid voor gebruikers en inrichters van onderwijs;
- 13 Richt het onderwijslandschap in in functie van de vormende opdracht van onderwijs.

3 Uitgangspunt: vormend onderwijs met de lerende centraal

De Vlor vindt dat het onderwijsbeleid behoedzaam moet omgaan met de onderwijskundige en maatschappelijke uitdagingen die zich aandienen. Als sector is onderwijs aan zichzelf verplicht om daarin het perspectief van de lerende centraal te stellen. De finaliteit van onderwijs ligt op de allereerste plaats in de vormende opdracht voor elk kind, elke leerling, elke lerende. De ultieme toetssteen van de voorstellen in dit memorandum is de vraag wat nodig is om kwaliteitsvol onderwijs voor alle lerenden te garanderen.

Om invulling te geven aan de vraag wat goed onderwijs is, blijft de Vlor het concept van vormend onderwijs hanteren, zoals voor het eerst systematisch geëxpliciteerd in zijn *Visie op onderwijs*. De raad beschouwt die visie nog altijd als een legitiem uitgangspunt.¹ De basisopdracht van onderwijs is de optimale persoonlijkheidsontwikkeling van alle lerenden en hun kritisch-creatieve integratie in een dynamische samenleving, uitgaande van de pedagogische missie van elke school.²

De vormende opdracht blijft voor de Vlor de kern van wat onderwijs moet zijn, voor alle onderwijsniveaus en -sectoren. Dat moet volgens de Vlor ook altijd het uitgangspunt blijven voor het opnemen van de vele opdrachten die de brede samenleving aan het adres van het onderwijs

¹ De raad heeft de laatste jaren regelmatig verwezen naar zijn *Visie op onderwijs*, voor het eerst gepubliceerd in 1999. Deze tekst werd in tal van adviezen aangehaald en hertaald. Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Visie op onderwijs](#), 18 juni 1999.

² Deze visie is een 'kadervisie' waarin uiteraard ruimte is voor differentiatie, verfijning, variatie op basis van het pedagogisch project van elke onderwijsinstelling.

formuleert. Voor de raad is onderwijs dat primair gericht is op een brede persoonlijkheidsvorming op zich geen bedreiging voor de evenzeer legitieme verwachtingen rond de maatschappelijke relevantie van onderwijs³. Integendeel, de arbeidsmarktgerichtheid, de sociale, economische en innovatieve opbrengsten van onderwijs zullen volgens de raad aan impact winnen wanneer onderwijs haar opdracht blijft focussen op een brede persoonlijkheidsvorming van alle lerenden, in alle etappes van de leerloopbaan.

Deze keuze impliceert dat in onderwijs en in de brede samenleving een *blijvend* maatschappelijk debat gevoerd moet worden over de doelen en de inhoud van de basisvorming. De Vlor wil structureel betrokken worden in een dergelijk debat. Het debat moet toekomstgericht zijn: het moet gaan over de actieve rol van onderwijs in de duurzame vernieuwing van een steeds sneller veranderende samenleving.

Die opvatting over de finaliteit van onderwijs als een goed op zich, sluit aan bij het spreken van onderwijs in termen van een basisrecht. Elke lerende heeft recht op vormend onderwijs en dat houdt voor de overheid de plicht in om daartoe de voorwaarden te scheppen, voor iedereen, in elk onderwijsniveau of elke onderwijssector.

4 Welk type van beleid verwachten de stakeholders van de Vlaamse overheid?

Vooraleer voorstellen te ontwikkelen voor het beleid van de volgende Vlaamse regering, geeft de Vlor mee wat volgens de stakeholders kritische succesvoorwaarden zijn op het gebied van de sturing en het innovatiebeleid van de Vlaamse overheid op het vlak van onderwijsbeleid.

4.1 Voldoende financiering en ondersteuning, ook in tijden van budgettaire uitdagingen

Onderwijs is en blijft een publieke zaak. De Vlor roept de samenleving op om dat ook te vertalen in de besteding van publieke middelen. De raad is zich bewust van de budgettaire uitdagingen die beleidsmakers ook in de volgende legislatuur zullen moeten aangaan. Maar onderwijs is een maatschappelijke sleutelsector. En een onderwijsbeleid dat de budgettaire voorwaarden schept voor de vormende opdracht van onderwijs, investeert tegelijk in de vernieuwing van de samenleving, het streven naar sociale cohesie, het bevorderen van de gezondheid, economische en technologische ontwikkeling.

Daarom vraagt de Vlor zonder aarzelen aan de volgende regering om de noodzakelijke investeringen voor onderwijs vol te houden. De samenleving is het aan zichzelf verplicht om de investeringen in de ondersteuning van zijn onderwijs aan te houden.

Voldoende financiering van onderwijs is een uitdaging die over beleidsdomeinen heen, op het niveau van de Vlaamse begroting aangepakt moet worden. Onderwijs wordt immers door zowat alle beleidsdomeinen gesolliciteerd voor het realiseren van maatschappelijke doelstellingen.

³ Zie hiervoor bijvoorbeeld Martha Nussbaum (2010), *Niet voor de winst*. Amsterdam, Ambo Anthos.

Waar beleidsdomeinen samenwerken aan gemeenschappelijke maatschappelijke doelstellingen, moet voor alle betrokken sectoren de nodige financiële ondersteuning voorzien zijn.

De Vlor aanvaardt niet dat onderwijs via 'budgetneutrale operaties' toch bijkomende opdrachten krijgt. Verder vraagt de raad dat de nieuwe regering de engagementen, afspraken en groeipaden uit de vorige legislatuur aanhoudt. De continuïteit in beleid is voor het onderwijs van groot belang.

4.2 Pedagogische vrijheid en autonomie van instellingen waarborgen en respecteren

De Vlor beschouwt de autonomie van de onderwijsverstrekkers als een belangrijke factor voor het realiseren van onderwijskwaliteit. Het kwaliteitsdecreet (2009) bepaalt dat scholen zelf als eerste verantwoordelijk zijn voor het realiseren van onderwijskwaliteit, in al zijn aspecten. De raad vraagt de toekomstige regering om deze optie in de komende legislatuur consequent vol te houden.

Het onderwijsbeleid moet de lokale autonomie en de pedagogische vrijheid respecteren en erkennen als de basis van waaruit beleid én kwaliteit gestalte krijgen.

Dat betekent uiteraard niet dat de raad elke vorm van verantwoording van het onderwijsveld tegenover de financierende/subsidiërende overheid afwijst. Het is onder meer aan de inspectie om binnen zijn decretale opdracht te controleren of instellingen aan hun verplichtingen tegemoet komen.

Ook voor de hoger onderwijsinstellingen is voldoende autonomie om het onderzoek en onderwijs gestalte te geven een prioriteit. De concepten van de academische vrijheid en onderwijskundige autonomie zijn niet achterhaald. De daaraan gekoppelde verantwoordingsplicht dient te verlopen via de instellingsreview en accreditatie.

4.3 Tijd en stabiliteit voor implementatie van vernieuwingen

Tijdens de afgelopen legislatuur zijn heel wat hervormingen op de sporen gezet en nieuwe beleidsontwikkelingen aangekondigd.⁴ Al deze beleidssporen bevinden zich nu in verschillende stadia en vormen van uitvoering. Soms gaat het om een decreet dat dient uitgerold, andere dossiers bevinden zich in het stadium van een masterplan of een conceptnota, bij nog andere thema's gaat het om projectmatige initiatieven of sensibiliseringscampagnes ...

De Vlor vraagt de toekomstige regering om de nodige tijd te nemen om wat op de sporen staat verder af te werken.

De Vlor vraagt de volgende regering ook heel uitdrukkelijk om de stakeholders tijd te geven de vernieuwingen die in deze legislatuur het licht zagen, te implementeren. Ook moet er ruimte zijn voor bijsturing vanuit het werkveld.

⁴ Zonder volledigheid te pretenderen, denkt de raad hier aan: inschrijvingsbeleid, taalbeleid, loopbaan debat, rechtspositie leerlingen, actief kwalificerend beleid, spijbelen en schooluitval, pesten en antisociaal gedrag op school, masterplan hervorming secundair onderwijs, M-decreet, integrale jeugdhulp, overgang van secundair naar hoger onderwijs, voorbereidingen nieuw niveaudecreet dko, hervorming volwassenenonderwijs, evaluatie van de lerarenopleiding ...

Voor sommige dossiers is de komende tijd een stabiel en goed gefaseerd overlegkader nodig om voorstellen verder uit te diepen of te verkennen (naargelang het stadium waarin beleid zich bevindt). Voor maatregelen die in een beginnende implementatiefase zitten, vraagt de Vlor tijd en middelen voor competentieontwikkeling van het onderwijspersoneel of andere betrokken actoren.

4.4 De regelgeving transparanter maken en coherentie garanderen

Hogergenoemde innovaties hebben in veel gevallen aanleiding gegeven tot nieuwe regelgeving of tot aanpassingen van de bestaande regelgeving. Dat heeft er toe geleid dat bepaalde regelgevende kaders aan transparantie hebben ingeboet. De Vlor ervaart dat als een hindernis voor een vlotte implementatie van regelgeving. Daarom vraagt hij de toekomstige regering om de principes van goede regelgeving te volgen: onderlinge samenhang en afstemming van regels, vermijden van overlappingsen en tegenstrijdigheden.⁵

Daarbij is het ook belangrijk dat de Vlaamse overheid de coherentie met de regelgeving van andere bestuursniveaus bewaakt.

De Vlor doet een oproep aan alle betrokken overheden om de onderlinge coherentie tussen verschillende regelgevende kaders goed te onderzoeken en gesignaleerde anomalieën weg te werken.

4.5 De rol van de overheid duidelijk stellen bij onderwijsinnovaties

De overheid heeft de laatste jaren zelf heel wat initiatieven genomen en daarbij verschillende innovatiestrategieën gebruikt: proeftuinen, experimenten, grootschalige top-downinnovaties ... Anderzijds ontstaan ook in en vanuit het onderwijsveld zelf, kleinschaligere particuliere bottom-upinitiatieven voor onderwijsvernieuwing.

De raad vindt beide bewegingen belangrijk. Dat veronderstelt alvast dat instellingen, teams of andere stakeholders over de nodige beleidsruimte beschikken en daarvoor ook de nodige tijd krijgen. Even belangrijk echter is dat de overheid een basishouding van vertrouwen aanneemt tegenover de actoren in het veld (zie ook 5.2.1).

Voor de initiatieven die de overheid zelf neemt, vraagt de Vlor zoveel mogelijk een integrale en vooral een duurzame benadering van vernieuwingsprojecten. De overheid vermijdt best om allerlei projectmatige initiatieven naast elkaar te stapelen.

De raad vraagt om in de volgende legislatuur een overleg en een debat te organiseren, waarin alle betrokken actoren samen zoeken naar de invulling van hun respectieve rollen op het vlak van onderwijsinnovatie.

In dat overleg kunnen alle stakeholders de voorwaarden definiëren om – elk vanuit de eigen rol en positie – onderwijsinnovaties te ontwikkelen én te implementeren. Overheid, schoolbesturen, personeel, leerlingen, ouders ... kunnen samen strategieën verkennen, gedeelde principes formuleren en keuzes maken.

⁵ Zie <http://www.bestuurszaken.be/kenmerken-goede-regelgeving>. Geraadpleegd op 8 januari 2014.

4.6 Beleid voeren volgens de principes van het kwaliteitsdenken

Net zoals de overheid verwacht dat scholen, centra en instellingen een kwaliteitsvol beleid voeren, vraagt het onderwijsveld dat de overheid zelf de principes van het kwaliteitsdenken in de praktijk brengt. Belangrijk daarbij zijn een zorgvuldige keuze en formulering van doelstellingen, ze met elkaar in verband brengen en op de langere termijn uitzetten. Onderwijsinstellingen mogen geen planlastverhoging ondervinden door het ontwikkelen en opvolgen van allerlei naast elkaar liggende beleidsplannen. Voor nieuwe beleidsinitiatieven vraagt de raad om zoveel mogelijk proactief de verwachte effecten al in kaart te brengen.

Voor het voortzetten, bijsturen, aanpassen van het beleid is het vervolgens essentieel dat beleidsevaluaties nagaan of de gestelde doelen werkelijk bereikt zijn.

De Vlor hecht ook veel belang aan de plaats van wetenschappelijk onderzoek in deze kwaliteitscyclus. Bij de ontwikkeling van nieuw beleid kan wetenschappelijk onderzoek de proactieve inschatting van effecten ondersteunen. Wetenschappelijk onderzoek speelt ook een belangrijke rol in het evaluatieproces.

De raad pleit er dan ook voor om evaluatieonderzoek te integreren in de implementatie van elk concept van onderwijsvernieuwing en in alle nieuwe beleidsmaatregelen en daarvoor de financiering te garanderen. De Vlor vraagt om duidelijkheid over de planning en/of uitvoering van dat evaluatieonderzoek.

De raad vraagt om bij de planning van evaluatieonderzoek heel zorgvuldig het concept daarvan te definiëren en te waken over de uitvoerbaarheid van het onderzoek, bijvoorbeeld door een nulmeting te voorzien daar waar men effecten wil inschatten.

Vooraleer resultaten en aanbevelingen op basis van beleidsgericht onderzoek naar beleid of regelgeving te vertalen, is reflectie, discussie en overleg met alle stakeholders nodig.

Net om een zinvolle dialoog en reflectie op basis van wetenschappelijk onderzoek mogelijk te maken, vindt de Vlor dat er bij het opzetten van beleidsgericht onderwijsonderzoek veel aandacht en zorg moet uitgaan naar de formulering van beleidsaanbevelingen. Daarvoor moet ook de nodige tijd voorzien worden. De Vlor vraagt dat duidelijk wordt aangetoond dat de beleidsaanbevelingen wel degelijk onderbouwd zijn vanuit het voorliggende onderzoek en dat het verband tussen onderzoeksresultaten en beleidsaanbevelingen zichtbaar wordt gemaakt.

De raad heeft in vorige adviezen herhaaldelijk gevraagd om de onderwijspartners meer te betrekken bij het uitzetten van wetenschappelijk onderzoek, met name om te overleggen welke aspecten prioritair in de vraagstelling van het onderzoek meegenomen moeten worden. De Vlor pleit er nog steeds voor om de evaluaties te focussen op de vraag of een maatregel de voorgestelde doelen bereikt.

De raad vraagt een verregaande transparantie van de overheid over de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek waartoe zij opdracht geeft. Onderzoeksresultaten zouden zo snel mogelijk openbaar en toegankelijk gemaakt moeten worden voor alle stakeholders.

Ook los van het uitbesteden van wetenschappelijk onderzoek rond een specifieke maatregel, pleit de Vlor er voor om blijvend te investeren in de verzameling en benutting van relevante en kwaliteitsvolle data. De raad vraagt om waar mogelijk relevante data ter beschikking te stellen van de stakeholders.

4.7 Afstemming en samenwerking met andere maatschappelijke sectoren

De sleutelpositie van onderwijs maakt dat onderwijsbeleid op veel manieren raakt aan maar ook zelf geraakt wordt door andere beleidsdomeinen. De Vlor pleit op dat vlak voor een evenwichtige interactie tussen beleidsdomeinen. Onderwijs is geen passieve sector die ondergaat of uitvoert wat andere domeinen naar hem toeschuiven. Onderwijs moet de vitaliteit blijven ontwikkelen om zelf actief in te spelen op maatschappelijke verwachtingen en daarin de autonomie als creatieve kracht uit te spelen. Een voldoende breed opgevat concept van 'duurzame ontwikkeling' kan hier een verbindende en stimulerende rol in spelen.⁶

Het leidend principe om afstemming te realiseren, is ook hier het perspectief van de lerende. De kwaliteit van onderwijs moet het uitgangspunt zijn voor het vormgeven van transversaal beleid: waar en hoe kan samenwerking tussen beleidsdomeinen de vormende opdracht van onderwijs versterken?

De raad adviseert om voor elk dossier, op basis van dit uitgangspunt, te onderzoeken waar samenwerking tussen beleidsdomeinen bijdraagt aan het realiseren van doelstellingen. Doelen van de samenwerking moeten operationeel vertaald en nauwgezet opgevolgd worden.

De Vlor hoopt dat de onderhandelaars van het volgende regeerakkoord een grondige analyse maken van de meerwaarde van samenwerking voor alle betrokken actoren. In dat opzicht vraagt de raad ook zorgvuldig af te wegen hoe bevoegdheden verdeeld worden binnen de nieuwe regering.

Wanneer een minister meerdere bevoegdheden in portefeuille heeft, heeft dat immers impact op de afstemming en de samenwerking tussen die betrokken beleidsdomeinen.

Bevoegdheidsverdeling kan dus een hefboom zijn voor transversaal beleid. Wanneer elkaar rakende bevoegdheden onder verschillende ministers verdeeld zijn, kan afstemming ook gefaciliteerd worden door een van de bevoegde ministers een coördinerende rol te geven.

Wanneer we het perspectief van de lerende als uitgangspunt nemen om de meerwaarde van afstemming te beoordelen, dan geldt dat ook voor het lokale beleidsniveau. Ook lokale overheden moeten een integraal beleid kunnen voeren en daartoe van de hogere overheden de nodige middelen en instrumenten aangereikt krijgen. Op lokaal niveau kan een heel concreet beleid ontwikkeld worden dat gericht is op de noden van de lerenden en is onderwijs een belangrijke factor in de samenwerking.

⁶ Zie hiervoor: Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Raamadvis over educaties](#), 26 november 2009 en Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de Vlaamse ontwerpstrategie duurzame ontwikkeling 'Samen grenzen verleggen'](#), 23 september 2010.

Van een andere orde is de vraag van de Vlor aan de onderwijsoverheid om als buffer op te treden tussen onderwijsinstellingen en regelgevende initiatieven van andere overheden, zoals auteursrechten en privacyregeling. Hierbij vragen we een effectieve toepassing van de onderwijstoets. Scholen hebben ondersteuning nodig in het omgaan met de druk van onderwijsexterne regelgeving.

De raad vraagt aan de toekomstige beleidsmakers om te onderzoeken of er voor de onderwijssector een gemeenschappelijke strategie mogelijk is die het voor scholen minder belastend maakt met de onderwijsexterne regelgeving om te gaan.

Er is ook aandacht nodig voor de financiële consequenties van onderwijsexterne regelgeving.

4.8 Afstemming en wisselwerking tussen beleidsniveaus: federaal en Europees

Federaal

Ook na de zesde staatshervorming blijven nog enkele federale bevoegdheden bestaan die raakpunten hebben met onderwijs.⁷ Zo blijven onder meer de toegang tot de dienstverlenende intellectuele beroepen en de gezondheidszorgberoepen federale materie, ook het rijbewijs blijft federaal, alsook de toegang tot het grondgebied en de toekenning van het verblijfsrecht van buitenlandse studenten blijft een federale bevoegdheid, de paritaire comités en het sociaal statuut van de jongeren in het kader van het industrieel leerlingenwezen. Er zullen in elk geval nog domeinen blijven bestaan waarop het onderwijsbeleid van de Vlaamse Regering met de federale wetgeving rekening zal moeten houden.

De Vlor vraagt aan de toekomstige Vlaamse regering om daarover overleg en afstemming met het federaal beleidsniveau te organiseren.

Europees

Onderwijs mag dan wel een bevoegdheid zijn van elke lidstaat, het is een prominent thema op de Europese agenda. De Europese unie wil lidstaten motiveren om het kwalificatieniveau te verhogen door gemeenschappelijke onderwijs- en opleidingsdoelen na te streven. De Europese strategie *Education and Training 2020* vertrekt dan ook duidelijk vanuit het perspectief 'investeren in de kennismaatschappij'.

De Vlor erkent de meerwaarde van de Europese stimulansen voor onderwijs en vorming, niet in het minst op het vlak van investeringen in onderwijs en vorming maar wijst ook op diverse uitdagingen. Het is belangrijk niet in de eerste plaats uit te gaan van een utilitair perspectief maar te vertrekken van een veel omvattender perspectief waarin aandacht is voor de beleving van de lerende, de sociale dimensie van onderwijs en vorming, gelijke onderwijskansen (zie ook punten 3 en 5.4.1).

⁷ In een recent advies over de zesde staatshervorming gaat de Vlor na wat de implicaties kunnen zijn van de overdracht van de nieuwe bevoegdheden op het onderwijsbeleid en inventariseert hij vragen over de afstemming tussen de nieuwe bevoegdheden en de Vlaamse onderwijsregelgeving: Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het groenboek zesde staatshervorming](#), 19 december 2013.

De benchmarks zoals Europa ze formuleert, volstaan niet om de hele complexiteit van onderwijs te vatten. De Vlor waarschuwt dat de impact van het Europees monitoringbeleid er niet mag toe leiden dat er in het onderwijsaanbod een eenzijdige focus zou ontstaan op wat meetbaar is. Daarom moet Europese benchmarking worden aangevuld en verrijkt met een eigen visie op kwaliteit en kwaliteitsindicatoren.

De Vlor vraagt aan de toekomstige regering om de balans te bewaken tussen Europese afspraken, Vlaams beleid en het beleidsvoerend vermogen van de onderwijsinstellingen. De raad vraagt om uit te gaan van het subsidiariteitsprincipe: beslissingen over onderwijsbeleid moeten op de meest relevante niveaus genomen worden.

Participatie van alle betrokkenen verhoogt het democratisch gehalte van het Europees onderwijsbeleid.

De Vlor dringt er bij de volgende regering dan ook opnieuw op aan om het middenveld en alle partners betrokken bij onderwijs meer en beter te consulteren bij de uittekening van het Europees onderwijsbeleid en dat bij alle aspecten en relevante momenten (niet alleen post-factum) van de beleidscyclus: conceptfase, implementatie, evaluatie.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het groenboek zesde staatshervorming](#), 19 december 2013.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over Europe 2020](#), 24 juni 2010.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de Europese mededeling 'Rethinking education'](#), 24 januari 2013.

4.9 Een participatief beleid voeren

Tot slot, maar niet in het minst, breekt de Vlor een lans voor een sterk participatief onderwijsbeleid. Gelijktijdig met dit memorandum brengt de raad een advies uit over de rol van de Vlor als strategische adviesraad. De raad verdedigt daarin de meerwaarde van een formeel geregeld/decretaal verankerd strategisch adviesstelsel. Het huidige decretale kader maakt adviesprocedures transparant en garandeert dat adviezen een openbare status hebben. Die principes van transparantie en openbaarheid dragen bij tot een sterker vertrouwen in de overheid. Doordat de overheid verplicht is om de adviesraden te raadplegen over voorontwerpen van decreet en strategische besluiten, kunnen alle stakeholders reageren op alle belangrijke momenten van het volledige proces van besluitvorming (t/m de 1ste goedkeuring door de Vlaamse regering).

In het huidige adviesstelsel is de onafhankelijke werking van de adviesraden decretaal vastgelegd. Volgens de Vlor is die onafhankelijkheid een absolute voorwaarde voor de goede werking van de strategische adviesraden.

Hij pleit voor het behoud van het representatiemodel waarbij de raad is samengesteld uit vertegenwoordigers van het maatschappelijke middenveld. De Vlor blijft overtuigd van de absolute meerwaarde van een model dat het georganiseerde maatschappelijk middenveld structureel een stem geeft in het adviesproces.

De laatste jaren zijn er in de werking van het formele adviesproces binnen het beleidsdomein onderwijs al ernstige effectiviteits- en efficiëntiewinsten geboekt. De Vlor zal blijven investeren in de optimalisering van zijn werking en is bereid om daarover creatief en constructief mee na te denken met de overheid.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Hervorming strategische adviesraden](#), 19 december 2013.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de beperking van het aantal entiteiten bij de Vlaamse administratie en over de Vlor als strategische adviesraad](#), 23 januari 2014.

5 Leren stimuleren anno 2014. Wat verwacht het onderwijsveld van de Vlaamse overheid?

Dit memorandum neemt de vormende waarde van onderwijs als uitgangspunt en stelt daarin de lerende centraal. De Vlor formuleerde daartoe hierboven enkele algemene principes voor de manier waarop de overheid best sturing geeft aan het onderwijsveld. Vanuit diezelfde uitgangspunten verkende de raad enkele breed-maatschappelijke en onderwijskundige trends. Daarmee geeft de Vlor richting aan zijn verwachtingen over verschillende beleidsthema's.

Vele van die vragen en verwachtingen haken in op het vorige of lopende beleid. De Vlor pleitte hier al om de komende jaren niet alleen een stabiel kader maar ook de nodige tijd te voorzien om recente innovaties te implementeren (zie punt 4.3). Daarnaast zijn er vragen voor evaluatie en bijsturing.

Dat alles verhindert uiteraard niet dat het onderwijsbeleid en alle actoren die erbij betrokken zijn, ook de komende jaren alert moeten zijn om in te spelen op actuele ontwikkelingen in de breed-maatschappelijke omgeving. In de visie van de Vlor doet onderwijs dat in een wederzijdse dynamische interactie met andere sectoren.

5.1 Onderwijsinfrastructuur en capaciteit als topprioriteit

De Vlor schuift heel bewust de capaciteitsproblematiek als allereerste en grootste uitdaging naar voren. Die is zo groot en belangrijk dat de aantredende Vlaamse regering geen tijd mag verliezen om ze op te nemen en meteen van start moet gaan met het ontwikkelen van een lange termijnvisie. Er is een duurzaam, structureel en strategisch beleid voor onderwijscapaciteit nodig.

Onderwijsinfrastructuur moet tegemoetkomen aan de actuele school-, onderwijs- en begeleidingsconcepten en tegelijk flexibel genoeg zijn om in te spelen op toekomstige onderwijskundige evoluties en veranderende leerlingenstromen.⁸ De komende jaren wordt een blijvende toename verwacht van de instroom in kleuter- en lager onderwijs, en daarnaast is er vanaf 2018 ook een grotere instroom te verwachten in het secundair onderwijs. De gebouwenproblematiek raakt ook andere sectoren van onderwijs: deeltijds kunstonderwijs en volwassenenonderwijs streven naar een verbreding van hun publiek en zullen daardoor ook op infrastructuurproblemen stoten. De zoektocht naar nieuwe geschikte infrastructuur is daarbij nog eens moeilijker geworden door de capaciteitskwestie in het leerplichtonderwijs. Ook in het hoger onderwijs is de huidige financiering (investeringsfonds) ontoereikend om infrastructuurnoden te financieren.

Het dossier infrastructuur gaat niet alleen over het bouwen van nieuwe scholen. Er zijn ook zeer veel noden op het vlak van renovatie en aanpassingen aan bestaande gebouwen aan de actuele vereisten.

Onderwijs capaciteit gaat niet alleen over gebouwen. Het is een breed concept dat het debat over 'voldoende stoeltjes' voor leerlingen ver overstijgt. Capaciteit creëert leeromgevingen die de jongere ook de kans geven andere jongeren te ontmoeten én zichzelf te ontwikkelen. In de ogen van de Vlor heeft onderwijs capaciteit daarom ook te maken met de beschikbaarheid van voldoende professioneel personeel en voldoende omkaderende diensten.⁹ Het heeft te maken met het sociaal kapitaal van de school en de ondersteuning van een sociaal weefsel. Schoolinfrastructuur maakt ook leer- en ontmoetingsplekken mogelijk in de lokale buurt.

In een strategische verkenning die in het voorjaar verschijnt, identificeert de Vlor hefboomen voor dergelijke strategische aanpak. De raad hoopt daarmee een aanzet te geven voor de uitvoering van een actieplan dat volgende elementen bevat:

- een geïntegreerde, valide en dynamische kennisbasis voor lokaal, regionaal en Vlaams beleid;
- een model om niet alleen demografische ontwikkelingen te volgen, maar ook de schoolbevolking te koppelen aan de onderwijs capaciteit (schoolkeuzefactoren, aanbod);
- garanties voor de grondwettelijk ingeschreven vrije keuze, keuzeprocessen en keuzemotieven (hierbij pleit de Vlor om uit te gaan van een optimale definitie van onderwijs capaciteit die ook vrije keuze toelaat);
- uitbouw van onderwijs capaciteit die toelaat in het leer- en vormingsaanbod innoverende leeromgevingen uit te bouwen (de school als sociale ruimte waarin leerlingen leeftijdgenoten ontmoeten is hiervoor een uitgangspunt);
- uitbouw van onderwijs capaciteit vanuit de inzichten over kwaliteitsvolle schoolarchitectuur;

⁸ De raad verwees in zijn advies over onderwijsinfrastructuur (2010) naar nieuwe onderwijsconcepten, naar de uitbouw van een zorgbeleid en leerlingenbegeleiding, de uitbouw van een gezondheidsbevorderende en veilige school, aandacht voor het welbevinden van lerenden, wijzigende noden van het personeel, aandacht voor de voorbeeldfunctie van scholen.

⁹ De demografische ontwikkelingen voorspellen niet alleen de toename van leerlingenaantallen maar ook een toenemend lerarentekort wegens onvoldoende instroom in de lerarenopleidingen en in het beroep. In het hoger onderwijs stelt zich het probleem dat de verhouding tussen aantal onderzoekers en onderwijsmandaten uit balans is (de basisfinanciering is niet meegegroeid met het aantal studenten voor wie onderwijs verzorgd moet worden).

- uitbouw van onderwijscapaciteit in een breder kindgericht gemeentelijk beleid en binnen de ruimtelijke inplanting ervan;
- onderwijscapaciteit als sociaal kapitaal van een school;
- onderwijscapaciteit in directe verhouding met het aantal leerkrachten en hun professionele ontwikkeling.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de uitdagingen voor de onderwijsinfrastructuur](#), 29 april 2010.
- Vlaamse Onderwijsraad (2014). [Hoogste tijd voor capaciteit](#), Een strategische verkenning over onderwijscapaciteit. Leuven / Den Haag: Acco.

5.2 Leraren(teams) en onderwijsinstellingen vertrouwen geven en ondersteunen om hun vormende opdracht waar te maken

5.2.1 Vertrouwen geven

Dat de rol van de leraren(teams) cruciaal is in het realiseren van goed onderwijs is intussen een gemeenplaats geworden. De erkenning van hun rol, het feit dat zij zelfs bepalend zijn voor leerresultaten, legt tegelijk een grote druk op leraren en docenten. De verwachtingen zijn zeer groot en komen vanuit verschillende hoeken: leerlingen, ouders, allerlei stakeholders, beleidsmakers, ... Die verwachtingen staan op gespannen voet met de indruk die leeft bij veel leraren(teams) over de reputatie en maatschappelijke waardering van hun beroep. In actuele debatten komt teveel een geschonden vertrouwen in leraren(teams) naar boven (debatten n.a.v. de hervorming secundair onderwijs, evaluatie lerarenopleidingen, ...).

*De Vlor vindt het absoluut nodig om het vertrouwen in leraren(teams) te behouden en waar nodig te herstellen.
Vanuit dat perspectief vindt de raad dat de toekomstige overheid kritisch moet omgaan met de oprukkende trend van prestatiemetingen in onderwijs.*

Onze samenleving doet een sterk appel op de individuele vermogens van mensen, zet in op competentieontwikkeling, talentontplooiing, zelfsturing, enz. Ook in onderwijsbeleid zien we die trend (zie ook punt 5.4.1). Dat leidt tot een opvallende paradox met enerzijds meer vragen naar zelfsturing en aan de andere kant een streven naar efficiëntie, een sterkere sturing van curriculumdoelen, het monitoren van prestaties, (leer)winstmeting ... en meer vragen naar verantwoording. Die nadruk op efficiëntie en prestatiemetingen laat zich echter moeilijk verzoenen met zelfsturing en kan er zelfs een bedreiging voor zijn. Dat geldt zowel voor de lerende, als voor de leraar en het team waarvan hij of zij deel uitmaakt.

Wanneer toenemende prestatiemetingen in onderwijs ertoe leiden dat er in het handelen van leraren(teams) teveel focus gelegd wordt op die curriculumonderdelen die objectief meetbaar zijn, dan leidt dat tot een verschraling van het curriculum zelf, en ontstaat het risico op

vervreemding, overbelasting, demotivatie, onaantrekkelijkheid, uitstap uit het beroep ... bij leraren(teams) en directies én bij leerlingen.¹⁰

De Vlor vraagt aan de overheid om lessen te trekken uit internationale voorbeelden die aantonen dat een eenzijdige focus op het meten en controleren van 'leerwinst' op enkele specifieke domeinen, op lange termijn negatieve effecten heeft.¹¹

De Vlor pleitte er eerder voor om recht te doen aan de autonomie van onderwijsinstellingen om hun rol en verantwoordelijkheid op te nemen in het realiseren van onderwijskwaliteit (zie punt 4.2).

De raad vraagt aan de overheid om de voorwaarden te scheppen voor voldoende, bevlogen en professionele leraren en lerarenteams. Zij moet daarbij vertrekken vanuit vertrouwen in leraren(teams) en zo de maatschappelijke waardering voor het beroep versterken.

Dat impliceert volgens de Vlor dat leraren(teams) over de noodzakelijke professionele ruimte beschikken, dat ze zeggenschap hebben over en zelf invloed kunnen uitoefenen op de manier waarop ze hun onderwijsactiviteiten organiseren.¹²

5.2.2 Voldoende leraren en docenten naar onderwijs leiden en in onderwijs houden door aantrekkelijke loopbaanperspectieven

Een dreigend lerarentekort, een krappere wordende arbeidsmarkt, vooral in kleuter- en lager en later nog in secundair onderwijs, maken een voldoende grote instroom in de diverse types van lerarenopleidingen en de instap in het beroep van leraar tot een belangrijke beleidsprioriteit.¹³ Het beleid voor instroom en doorstroom in de opleidingen, maar ook de instroom in het beroep (incl. de zij-instroom) zal gepaard moeten gaan met een diversiteits- en gelijkheidsbeleid.

Er is de komende legislatuur nood aan een goed doordacht loopbaanbeleid voor leraren.

Dat moet oog hebben voor meer aantrekkelijke loopbaanperspectieven. De job van leraar moet tegelijk uitdagend en realistisch zijn. Leraren moeten perspectief krijgen om vanaf de instap tot aan het einde van hun loopbaan taken en/of functies uit te oefenen die ze graag doen en waar ze goed in zijn (of kunnen worden).

¹⁰ Zie: Kessels, J. (2013). [Toekomst van het Onderwijs in Vlaanderen. De school als aantrekkelijke plek voor leren en werken in 2030](#). Literatuurstudie in het kader van toekomstproject over leren en onderwijzen in 2030 (Vlor-Departement Onderwijs – KBS), Brussel: Koning Boudewijnstichting.

¹¹ We kunnen hiervoor verwijzen naar onder meer Diane Ravitch (2010), *The death and life of the great American school system. How testing and choice are undermining education*. New York, Perseus Books Group en Martha Nussbaum (2010), *Niet voor de winst*. Amsterdam, Ambo Anthos die een analyse maakten van het programma 'No child left behind' in de Verenigde Staten. Deze grootschalige en omvattende hervorming na tegenvallende resultaten in het PISA-onderzoek was gericht op het opkrikken van het algemeen niveau en ging gepaard met een zeer strak systeem van verantwoording. Zie ook: Gert Biesta (2012). *Goed onderwijs en de cultuur van het meten*. Den Haag, Boom en recent het advies van de Nederlandse Onderwijsraad (2013): '[Een smalle kijk op onderwijskwaliteit](#)'.

¹² Kessels, J. (2013). [Toekomst van het Onderwijs in Vlaanderen. De school als aantrekkelijke plek voor leren en werken in 2030](#). Literatuurstudie in het kader van toekomstproject over leren en onderwijzen in 2030 (Vlor-Departement Onderwijs – KBS), Brussel: Koning Boudewijnstichting.

¹³ Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (2013). *Arbeidsmarktverslag (basisonderwijs en secundair onderwijs). Prognose 2011-2015*. http://www.ond.vlaanderen.be/beleid/personeel/files/AMR_2013.pdf.

In het hoger onderwijs zal het er op aankomen de loopbaanperspectieven voor academici fundamenteel en structureel te versterken.

5.2.3 Goede omstandigheden scheppen voor professionele maar ook bevlogen leraren

In dit memorandum wees de Vlor al herhaaldelijk op de nood aan competentieontwikkeling van leraren. De implementatie van onderwijsvernieuwingen moet in die zin altijd gepaard gaan met de vraag wat nodig is op het vlak van competentieontwikkeling van leraren (onderwijspersoneel).

Competentieontwikkeling start uiteraard in de initiële lerarenopleidingen. De toekomstige Vlaamse regering kan de evaluatie van de lerarenopleidingen en de werkzaamheden van zes thematische beleidsgroepen als vertrekpunt nemen.

De Vlor vraagt om alle opleiders te betrekken bij de werkgroepen die in het kader van de evaluatie van de lerarenopleidingen door de overheid worden samengeroepen. De raad wil op z'n minst zelf ook op de hoogte gehouden worden van het verdere verloop van dit dossier. Hij is vragende partij om op basis van de conclusies van de werkgroepen met alle belanghebbenden te overleggen over de verdere opvolging ervan.

Professionalisering van beginnende leraren moet verdergezet worden in de aanvangsbegeleiding. Maar ook ervaren leraren moeten beroep kunnen doen op initiatieven voor permanente professionalisering. Zoals dat vandaag voor andere beroepen geldt, zal ook de leraar zijn hele loopbaan lang altijd ook 'lerende' zijn. De Vlor vraagt de overheid om daar ruimte voor te scheppen, voorwaarden te creëren. Niet alleen op het vlak van tijdsbesteding (die bijvoorbeeld teamgerichte professionalisering mogelijk moet maken), er zijn hier evenzeer infrastructurele noden. Lerarenteams die de kaart trekken van teamgericht leren, moeten over een plek beschikken om samen te komen (niet enkel virtueel). Deze voorwaarde staat sterk onder druk door het capaciteitsprobleem.

De raad vraagt opnieuw aandacht voor die dimensie van het leraarschap dat competentieontwikkeling en professionalisering overstijgt. Het formuleren van basiscompetenties of beroepskwalificaties mag de dieperliggende aspecten van de rol van de leraar niet negeren. Leraar-zijn heeft in zijn essentie te maken met persoonlijkheid en engagement en met de relatie tussen leraar en lerende. Daarom mag de opleiding van leraren maar ook de verdere professionalisering niet enkel gericht zijn op de ontwikkeling van 'competenties'. Er moeten ook uitdaging en ruimte zijn om een visie te ontwikkelen en te expliciteren op onderwijs, op leraar-zijn en op de eigen rol hierin.

5.2.4 Voorwaarden scheppen voor schoolleiderschap

De Vlor vraagt de toekomstige regering om voorwaarden te scheppen voor goed schoolleiderschap.

Daartoe behoort zeker een permanente professionalisering van de schoolleider. Maar de job zelf moet ook haalbaar zijn. Een erg belangrijke factor daarin is dat schoolleiders over voldoende administratieve, beleids- en pedagogische ondersteuning beschikken die ruimte maken voor de pedagogische dimensie van schoolleiderschap.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over administratieve, beleids- en pedagogische ondersteuning in de basisschool](#), 8 januari 2014.

5.2.5 Pedagogische ondersteuning garanderen

Meer dan ooit hebben schoolteams nood aan pedagogische ondersteuning. Er liggen enorm veel uitdagingen op hen te wachten en daarvoor is ondersteuning nodig. Conform het kwaliteitsdecreet moeten de pedagogische begeleidingsdiensten hier ten volle hun rol kunnen spelen. Op dit ogenblik is een beleidsevaluatie bezig van de pedagogische begeleidingsdiensten.

De Vlor verwacht dat de toekomstige regering op basis daarvan met alle betrokkenen de dialoog aangaat over de resultaten ervan.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de beleidsbrief 2013-2014](#), 28 november 2013.

5.2.6 Partnerschap tussen school en gezin versterken

Het gezin of de thuissituatie van kinderen en jongeren speelt een belangrijke rol in hun kansen op een succesvolle schoolloopbaan. De Vlor verkende in 2011 de relatie tussen gezin en school in de diepte en bekeek ze vanuit het perspectief van de onderwijspartners, maar ook vanuit het perspectief van de ouders en de gezinnen en dat van de leerling zelf. Kinderen en jongeren oefenen immers veel invloed uit op de relatie tussen de school en de actoren uit de thuisomgeving. Op basis van deze verkenning werden een aantal hefboomen geformuleerd voor schoolteams en beleidsmakers om hun beleid verder uit te bouwen.

De raad vraagt aan de toekomstige regering om de hefboomen die geadresseerd zijn aan de overheid te onderzoeken en waar mogelijk te operationaliseren.

Die hefboomen gaan over:

- uitbouw van een coherent overheidsbeleid dat op verschillende vlakken faciliteert en stimuleert;
- valoriseren van actorschap van kinderen en jongeren;
- verdere uitbouw van opvoedingsondersteuning;
- professionaliseringsbeleid voor onderwijspersoneel;
- hefboomen tot samenwerking aanreiken aan ouders en schoolteams;
- bedachtzaam omgaan met een sanctioneringsbeleid.

De Vlor vraagt een grondige evaluatie van sanctionerende maatregelen op het vlak van spijbelen. De raad twijfelt sterk aan de effectiviteit van de terugtrekking van de schooltoelage. De raad wil graag in overleg gaan over de principes van deze maatregel en onderzoeken of een alternatief voor dergelijke repressieve aanpak haalbaar is..

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad (2011). [Gezin en school. De kloof voorbij, de grens gezet?](#) Een verkenning. Leuven / Den Haag: Acco.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over kinderen in armoede](#), 06 november 2013.

5.2.7 Samenwerkingsverbanden faciliteren tussen onderwijsinstellingen en andere instanties

Samenwerkingsverbanden, al dan niet regionaal ingebed, kunnen scholen ondersteunen in hun pedagogische opdracht. Maar samenwerkingsverbanden geven ook druk.

De overheid kan de haalbaarheid van samenwerking met andere instanties vergroten door een duidelijk kader te scheppen en waar nodig in ondersteuning te voorzien.

Cruciaal in het opzetten van samenwerking is dat scholen hun specifieke focus op vormend onderwijs kunnen bewaren. De overheid moet daarbij voldoende oog hebben voor de bijkomende belasting die dergelijke samenwerking over onderwijsniveaus heen met zich meebrengt.

5.3 Een fundamenteel debat over de bepaling van einddoelen

De Vlor stelde al eerder dat in onderwijs en in de brede samenleving een toekomstgericht en permanent maatschappelijk debat gevoerd moet worden over de doelen en de inhoud van de basisvorming. De Vlor biedt een geschikt forum om dat debat te structureren. Over verschillende aspecten leven bij de stakeholders vragen die in dat debat opgenomen kunnen worden.

5.3.1 Transparant en globaal plan van aanpak

Voor de toekomstige regering herhaalt de Vlor zijn vraag naar een transparant en globaal plan van aanpak voor de aanpassing van einddoelen.

De raad vraagt dat de overheid een coherent en gefaseerd vernieuwingsproces van einddoelen zou volgen, rekening houdend met de principes van de kwaliteitscyclus (zie ook 4.6). Daarbij zijn volgende stappen cruciaal:

- evaluatie van einddoelen op grond van onderzoek;
- aanpassingen van de eindtermen;
- bestaande adviesprocedures en beleidsbeslissingen;
- implementatie in de praktijk en begeleiding van de innovatie.

In deze laatste fase is er nood aan een transparant veranderingsproces voor leraren dat gecoördineerd en planmatig kan verlopen.

Tot slot herhaalt de Vlor zijn bezorgdheid over de systematische verhoging van de studiedruk voor leerlingen bij opeenvolgende herzieningen van de eindtermen. De Vlor zal de uitrol van de hervorming van het secundair onderwijs aangrijpen om over vorming het debat ten gronde te voeren. De studiedruk en de haalbaarheid zijn daarbij belangrijke criteria.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over een format voor einddoelen](#), 20 december 2012.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het masterplan hervorming secundair onderwijs](#), 24 oktober 2013.

5.3.2 Andere aanpak uitrol Vlaamse kwalificatiestructuur

De Vlor blijft bij zijn fundamentele kritiek op de uitrol van de Vlaamse kwalificatiestructuur. De Vlaamse kwalificatiestructuur geeft een Vlaamse invulling aan het meer globale European Qualifications Framework (EQF) dat de vergelijking tussen kwalificaties en kwalificatieniveaus wil vergemakkelijken om meer beroeps- en geografische mobiliteit en deelname aan levenslang leren te realiseren. EQF beoogt de mobiliteit en de transparantie van kwalificaties te verhogen.

De raad bevestigt zijn pleidooi om een principieel onderscheid te maken tussen een kwalificatiestructuur en een opleidingenstructuur.

De raad is tegen de koppeling van onderwijskwalificaties en de niveaus van de kwalificatiestructuur zoals voorzien in art. 14 van het decreet op de kwalificatiestructuur.

Onderwijs realiseert naast beroepsgerichte (en handelingsgerichte) vorming ook basisvorming, algemene vorming, doorstroomgerichte vorming en maatschappelijke integratie. Die elementen zijn onderdeel van een opleidingenstructuur. In de huidige regelgeving wordt niet verantwoord waarom een bepaald onderwijsniveau of een bepaalde onderwijsvorm aan een bepaald niveau van de kwalificatiestructuur wordt toegewezen. Voor de Vlor heeft de strikte toepassing van de Vlaamse kwalificatiestructuur op onderwijskwalificaties geen meerwaarde voor de kwaliteit van het onderwijs.

Aan de toekomstige regering signaleert de Vlor ook het probleem van het gebrek aan betrokkenheid van onderwijsstakeholders bij de totstandkoming van de beroepskwalificaties, die nochtans een zware impact hebben op het curriculum.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over een format voor einddoelen](#), 20 december 2012.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse kwalificatiestructuur](#), 27 september 2012.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het ontwerpbesluit over de erkenning van onderwijskwalificaties 1 t/m 4](#), 26 september 2013.

5.3.3 Vragen bij competentiegericht onderwijs (sleutelcompetenties)

In het spoor van het decreet op de Vlaamse kwalificatiestructuur heeft de overheid er voor gekozen einddoelen voor onderwijs competentiegericht te formuleren. Aansluitend bij zijn vraag naar het respect voor de pedagogische autonomie (zie punt 4.2) vraagt de Vlor dat de overheid zich behoedzaam opstelt tegenover het stimuleren van bepaalde onderwijsconcepten en onderwijsmethodes. De keuze voor een methode behoort immers tot de pedagogische vrijheid

van de onderwijsverstrekker. De Vlor vraagt dat er garanties zijn op een brede benadering van vorming, zowel vanuit het perspectief van persoonlijkheidsontwikkeling als van maatschappelijk functioneren (zie punt 3).

In het masterplan hervorming secundair onderwijs vormen de Europese sleutelcompetenties het referentiekader voor de invulling van de algemene vorming. De Vlor herhaalt hier zijn bezorgdheid over de wijze waarop de huidige vakoverschrijdende eindtermen en de attitudinale eindtermen in het secundair onderwijs een plaats zullen krijgen in het nieuwe competentiekader. Het moet voor de scholen duidelijk zijn welke doelen te bereiken of na te streven zijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor de doelen op het vlak van gezondheidsbevordering.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Visietekst over algemene vorming in het secundair onderwijs](#), 12 januari 2012.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het masterplan hervorming secundair onderwijs](#), 24 oktober 2013.

5.3.4 Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt garanderen vanuit een duurzame samenwerking

De Vlor zet een duurzame samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt als een belangrijke prioriteit voor de volgende legislatuur op de agenda.

In de lijn van het belang dat de raad hecht aan samenwerking tussen onderwijs en andere beleidsdomeinen en sectoren (zie punt 4.7), moet die samenwerking vorm krijgen vanuit het perspectief van de lerende door bijvoorbeeld de voorbereiding op de arbeidsmarkt te verbeteren via samenwerking op het vlak van werkplekleren, afspraken over infrastructuur en een betere afstemming van het aanbod op de verwachtingen van de arbeidsmarkt. Onderwijsverstrekkers, publieke opleidingsverstrekkers en sociale partners moeten daartoe bijdragen vanuit hun eigen opdracht en expertise en met respect voor elkaars eigenheid.

5.3.5 Educaties, ook een kwestie van samenwerking

Wanneer andere sectoren onderwijs oproepen of uitnodigen mee te werken aan het realiseren van maatschappelijke doelstellingen, blijft de pedagogische missie van onderwijs als vertrekpunt fungeren: leerlingen maximale kansen geven om zich tot een harmonische persoonlijkheid te ontwikkelen, om keuzes te leren maken, om creatief betekenis te geven aan de wereld om hen heen, om zinvolle relaties aan te gaan ... Voor de Vlor betekent dat dat onderwijs als sector over 'onderhandelingsmarge' beschikt ten opzichte van andere sectoren die zelf ook hun verantwoordelijkheid moeten en kunnen opnemen. Overheden zijn weliswaar participanten aan de permanente discussie over de opdracht van de school, maar de Vlor vindt dat het niet zonder meer aan allerlei overheden toekomt om via bepaalde educaties in onderwijs hun doelen te bereiken.

Over beleidsdomeinen heen is overleg noodzakelijk over educaties, zowel over de relevantie voor het curriculum als over de wijze van implementatie ervan. De Vlor vraagt aan de toekomstige Vlaamse regering om daarover overleg en afstemming met het federaal beleidsniveau te organiseren.

De Vlor aanvaardt niet dat andere beleidsdomeinen beslissingen nemen die scholen raken zonder daarover met de onderwijssector in overleg te gaan. De raad vraagt dat de betrokken overheden bij de implementatie ook middelen voorzien die een duurzame en effectieve verankering van het educatief aanbod in het onderwijsveld mogelijk maken.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Raamadvis over educaties](#), 26 november 2009.

5.4 Een helder en stabiel kader voor zorg en begeleiding voor alle lerenden over de hele onderwijsloopbaan

5.4.1 Algemene aandachtspunten vanuit actuele opvattingen over (zelfsturend) leren, een leven lang

Niet alleen in onderwijs, maar over sectoren heen nemen beleidsmakers individuele vrijheid als uitgangspunt om mensen bewust aan te spreken op hun eigen kracht. Concepten als talentontplooiing, competentieontwikkeling, empowerment en actorschap vertolken deze visie. In onderwijsmiddelen, zowel in de praktijk als bij beleidsmakers, is er veel interesse voor leerprocessen die sterker uitgaan van de idee van zelfsturend leren, gebaseerd op intrinsieke motivatie.¹⁴ De persoonlijke belangstelling en de ontwikkelingsmogelijkheden van de lerende gelden er als vertrekpunt. In het algemeen maakt de idee van eigenaarschap van eigen leren opgang. Dat eigen leren meer in handen nemen, impliceert meteen ook een verantwoordelijkheid voor eigen leren.¹⁵

Leerlingen geven zelf aan dat ze een zekere spanning ervaren tussen hun dagelijks leven buiten de school waarin ze mondiger en zelfstandiger geworden zijn, en de verwachtingen die in de klas of de school leven. Bij hen leeft dan ook sterk de vraag om die toegenomen zelfstandigheid ook te vertalen naar de school- en de klaspraktijk.

Tegenover het concept van zelfsturing in onderwijs is volgens de raad een gezond-kritische houding nodig. Zelfsturing veronderstelt om te beginnen altijd een groeiproces en moet in verband gebracht worden met de ontwikkeling van elke lerende. Die verwerft doorheen zijn leerloopbaan geleidelijk autonomie over het eigen leren, neemt geleidelijk actieve verantwoordelijkheid op voor het eigen leren. Voor het onderwijsbeleid betekent dit dat maatregelen die appel doen aan zelfsturing van lerenden (zoals flexibilisering of het inzetten van portfoliosystemen) altijd ook een vraag naar begeleiding zullen oproepen.

De Vlor wijst ook op de intrinsieke grenzen van de zelfsturing vanuit de overtuiging dat onderwijs altijd een relationeel gebeuren is. In zijn visie op onderwijs erkent de Vlor dat leren plaatsvindt in leergemeenschappen.¹⁶ De sociale dimensie van leren is een belangrijke motivator voor leren.

¹⁴ Kessels, J. (2013). [Toekomst van het Onderwijs in Vlaanderen. De school als aantrekkelijke plek voor leren en werken in 2030](#). Literatuurstudie in het kader van toekomstproject over leren en onderwijzen in 2030 (Vlor-Departement Onderwijs – KBS). Brussel: Koning Boudewijnstichting.

¹⁵ Zie ook het advies van de Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Uitdagingen voor het Vlaamse hoger onderwijs in de 21ste eeuw](#), 13 november 2012, p. 10.

¹⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Visie op onderwijs](#). 18 juni 1999.

Een beleid dat inspeelt op de trend tot individualisering, moet voor de Vlor ook altijd de sociale dimensie van leren, bewaken. Zo zal flexibilisering (in om het even welk onderwijsniveau of – sector) oog moeten hebben voor het welbevinden van de lerende.

Het verdient aandacht en opvolging om te zien of een te sterk doorgedreven individualisering van leren en van leertrajecten impact heeft op welbevinden van en sociale ontwikkeling van de lerenden.

Vanuit zijn visie op vormend onderwijs pleit de Vlor uiteraard voor een positieve, optimistische benadering van het leerpotentieel bij elke lerende. Daarbij hoort ook de toenemende aandacht voor het streven naar ‘excellentie’, op welk vlak dan ook. Toch vindt de raad het nodig ook hier te waarschuwen voor een grenzeloos geloof in de maakbaarheid van het individu. De raad is zich bewust van het zeer gevoelige en kwetsbare evenwicht tussen initiatieven voor remediëring enerzijds, en het besef dat er grenzen zijn aan ‘bijspijkerbaarheid’ van kinderen en jongeren anderzijds. In onderwijs moeten lerenden ook leren omgaan met niet-slagen, voorbereid worden op het ervaren van en omgaan met tegenslagen en kwetsuren ...

Het begrip ‘levenslang leren’ wordt in Vlaanderen doorgaans gebruikt voor het onderwijs dat volwassenen volgen na of buiten hun initieel formeel onderwijs. Dat is anders in het discours dat o.a. de Europese Unie hanteert. Daarin slaat het op het leren ‘van de wieg tot het graf’. Die ruimere opvatting over levenslang leren gaat uit van de fundamentele continuïteit van het leren doorheen de levensloop, en stelt de tweedeling initieel versus post-initieel onderwijs in vraag. De continuïteit van het leren blijft in Vlaanderen echter nog te vaak buiten het blikveld van het beleid. Er is nood aan een samenhangend beleid voor alles wat educatie is: opvoeding, vorming, onderwijs, opleiding en training. Het concept van levenslang leren richt de aandacht op alle vormen van leren - in formele en informele leeromgevingen - met als doel dat in alle leeftijdsfasen en in alle levensgebieden een continu proces van leren zou kunnen plaats vinden.

Tot slot houdt de raad een pleidooi voor het ‘recht om je te vergissen’. Dat hoort bij het verkennen van iemands grenzen, heel in het bijzonder tijdens de puberteit. Onderwijs moet daarom voldoende tweedekanswegen, en zelfs ‘hangbruggen’ voorzien om eventuele kloven in de onderwijsloopbaan weer te overbruggen. Die vraag wordt versterkt door het toenemend appel op zelfsturing en verantwoordelijkheid dragen voor het eigen leren.

5.4.2 Zorg en begeleiding van lerenden versterken vanuit een integrale visie

Algemeen uitgangspunt in verband met het beleid rond zorg en begeleiding is dat de lerende toegang krijgt tot een gepast aanbod op de juiste plaats, op het juiste moment. Elke leerling moet in de schoolcontext beroep kunnen doen op basiszorg gedragen door een professioneel schoolteam.

De Vlor vraagt de overheid uitdrukkelijk om toekomstig beleid en maatregelen op het vlak van zorg en begeleiding van lerenden (kinderen, jongeren, volwassenen) vorm te geven vanuit een integrale visie.

De raad verdedigt de visie dat zorg en leerlingenbegeleiding een kernopdracht is in het pedagogisch beleid van elke school of instelling. Leerlingenbegeleiding omvat zowel de sociaal-emotionele begeleiding, de begeleiding van leertrajecten en de loopbaanbegeleiding. In deze

visie is ook het streven naar een doorgaande lijn voor zorg en begeleiding, over onderwijsniveaus heen, een centrale pijler.

Die integrale visie veronderstelt dat scholen, instellingen en centra voor het realiseren van zorg en begeleiding een partnerschap kunnen aangaan met een clb en dat andere actoren uit de welzijns- en gezondheidssector en arbeidsmarktactoren begeleidingsprocessen kunnen ondersteunen.

De komende jaren zijn er blijvend impulsen nodig voor een geïntegreerd beleid van zorg en begeleiding op alle onderwijsniveaus en –sectoren.

5.4.3 Onderwijsloopbaanbegeleiding uitbouwen in alle onderwijsniveaus en –sectoren

Een hedendaags concept van loopbaanbegeleiding heeft als doel lerenden aan te zetten tot het nemen van persoonlijke verantwoordelijkheid voor hun keuzes. Dat veronderstelt dat ze vaardigheden, interesses, overtuigingen, gewoontes en capaciteiten ontwikkelen die de basis vormen voor de uitbouw van een bevredigend leven in een steeds veranderende leef- en werkomgeving. Het ontwikkelingsproces van de lerende is de basis voor onderwijsloopbaanbegeleiding. De begeleiding wil vermijden dat lerenden vastlopen in het maken van loopbaankeuzes. Bij elke fase van het ontwikkelingsproces hoort een specifieke ondersteuning (begeleiding op maat van de lerende).

Bij onderwijsloopbaanbegeleiding is altijd een begeleidingsnetwerk betrokken dat bestaat uit verschillende actoren die een rol spelen in de ondersteuning van studiekeuzeprocessen: lerenden, ouders, vrienden en 'peers', individuele leraren, lerarenteams, directies, clb, instellingen hoger onderwijs, partners op de arbeidsmarkt, de overheid ...

De Vlor is vragende partij voor een transparante begeleidingsstructuur met duidelijke afspraken over taken en verantwoordelijkheden van de betrokkenen.

Basisonderwijs

Het basisonderwijs hanteert een breed perspectief op de totale ontwikkeling van het kind. Onderwijsloopbaanbegeleiding gebeurt er vanuit een ontwikkelingsgerichte en holistische kijk op het kind. Kinderen in het basisonderwijs maken heel wat ontwikkelingsfasen door. Dat vraagt telkens om een aangepaste begeleiding. Begeleiding gaat over veel meer dan alleen het differentiëren voor leergebieden en/of -domeinen. Ook psychomotorische en sociaal-emotionele aspecten worden in de begeleiding meegenomen. Deze visie mondt uit in een globale beoordeling van het kind.

In zijn advies over het masterplan hervorming secundair onderwijs heeft de Vlor die geïntegreerde aanpak van het basisonderwijs verdedigd. Aan de autonomie van de klassenraad kan niet worden getornd.

Secundair onderwijs

In datzelfde advies vraagt de Vlor ook voor het secundair onderwijs een sterkere visie op een breed studiebegeleidingstraject en leerbegeleiding, naast de socio-emotionele ontwikkeling van een leerling. In dat proces is er ook meer aandacht nodig voor de rol die ouders spelen.

De bestaande regelgeving (ingevoerd via OD XX) in het secundair onderwijs biedt al heel wat kansen om voor leerlingen flexibele leertrajecten uit te werken. Het masterplan zet hier verder op in en pleit voor een intensievere sensibiliseringscampagne over de flexibiliseringsmogelijkheden. Zonder afbreuk te doen aan de vele kansen die flexibilisering voor leerlingen inhoudt, vraagt de raad aan de toekomstige overheid aandacht voor een zorgvuldige implementatie vanuit het standpunt van:

- **Scholen:** Zij hebben nood aan een duidelijk kader en moeten over beleidsruimte beschikken om de flexibilisering in hun lokale situatie te organiseren. De actuele regelgeving is nu zodanig complex dat ze moeilijk toe te passen is. De raad pleit daarom voor een luwere maar vooral meer transparante regelgeving die meer mogelijkheden biedt aan alle actoren.
- **Onderwijsgebruikers** (leerlingen en hun ouders): Bij ouders leeft de zorg dat het systeem te complex is, dat het minder gemakkelijk wordt het traject van hun kinderen goed op te volgen. Leerlingen en hun ouders hebben nood aan een transparant aanbod. Als structuren wezenlijk verschillen, worden overgangen tussen scholen onmogelijk gemaakt. Een andere heel specifieke zorg in dit verband is een mogelijke verlenging van de studieduur in het secundair onderwijs als gevolg van flexibeler leertrajecten.
- **Clb:** De raad vraagt de overheid te onderzoeken of en welke opdrachten hier aan de clb toegekend moeten worden. De clb kunnen een belangrijke rol spelen in het verschaffen van objectieve informatie over mogelijkheden en grenzen van flexibele trajecten aan ouders en leerlingen.

Ook in systemen van **leren en werken** krijgt trajectbegeleiding al concreet vorm. De Vlor vindt het belangrijk om permanent te werken aan het verhogen van de kwaliteit en de verdere professionalisering van de trajectbegeleiding in leren en werken. Ook voor jongeren met specifieke onderwijsbehoeften.

Overgang na het secundair onderwijs

De Vlor heeft in 2010 en in 2013 op eigen initiatief adviezen geformuleerd over de versterking van de studiekeuzebegeleiding in de overgang van secundair naar hoger onderwijs. In zijn beleidsbrief 2013-2014 kondigt de minister aan dat hij projecten zal opzetten rond deze overgang van secundair naar hoger onderwijs. Binnen de schoot van de Vlor zal de minister een commissie installeren die de doelstellingen van het begeleidingstraject moet bewaken en hem advies geven over verdere implementatie, financiering en bijsturing.

De Vlor zal zijn medewerking verlenen aan de werkzaamheden van die commissie en vraagt om die piste zeker verder te zetten in de volgende legislatuur.

Hij vraagt daarbij ook om de focus te verbreden naar de vele voorstellen uit de Vlor-adviezen die betrekking hebben op de studiekeuzebegeleiding in het secundair onderwijs.

De raad herhaalt ook zijn zorg om bij de oriëntering van leerlingen vanuit het secundair onderwijs voldoende aandacht te ontwikkelen voor de diversiteit aan vervolgentrajecten. Alle betrokken actoren, ook de overheid, moeten in hun begeleidings- of informatieopdracht, oog hebben voor andere overgangen dan deze naar de Ba-Ma-structuur. Ook kortere beroepsgerichte trajecten, en

in het bijzonder hbo 5, die onmiddellijk naar de arbeidsmarkt leiden, moeten in het vizier komen voor leerlingen die aan het einde van het secundair onderwijs voor een keuze staan.

Er is ook nood aan loopbaanbegeleiding met het oog op doorstroming naar beroepsgericht en volwassenenonderwijs.

Volwassenenonderwijs

Ook voor het begeleiden van volwassen lerenden is er nood aan een steviger kader.

Vlaanderen beschikt over een goed uitgebouwde formele volwasseneneducatie, maar heel wat volwassenen vinden er nog steeds niet of moeilijk de weg naar. Leeradviesing voor volwassenen zou daarom ingebed moeten worden in een globaal concept van loopbaanbegeleiding.

Een tweede uitdaging voor de begeleiding van volwassen lerenden zit in de veranderende rol van het volwassenenonderwijs. Meer en meer gaat dat volwassenenonderwijs fungeren als remediërende instelling (beroepsopleidingen en zelfs hogeronderwijsinstellingen werken samen met het volwassenenonderwijs op het vlak van bijvoorbeeld NT2 of geletterdheid). Ook het tweedekansonderwijs heeft een veranderend publiek, dat steeds meer bestaat uit cursisten die rechtstreeks na het afbreken van de schoolloopbaan in het leerplichtonderwijs doorstromen naar het volwassenenonderwijs. Er is kortom meer vraag naar flexibele, gepersonaliseerde trajecten.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het masterplan hervorming secundair onderwijs](#), 24 oktober 2013.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs](#), 28 januari 2010.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over over de studiekeuze van het secundair naar het hoger onderwijs](#), 28 maart 2013.

5.4.4 Een decretaal kader voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

De Vlor vindt dat er de komende legislatuur verder gewerkt moet worden aan een omvattend kader voor zorg voor leerlingen met specifieke noden.

De nieuwe regering zou op korte termijn werk moeten maken van een concrete planning voor de uitwerking van een globaal kader voor leerzorg.

De realisatie van een omvattend leerzorgkader moet gepaard gaan met een versterking van het professionele handelen van schoolteams in het domein van zorg.

Aan de toekomstige regering vraagt de raad om in te zetten op competentieontwikkeling in het gewoon onderwijs op het vlak van zorg. Daar zullen dan ook de nodige middelen voor vrijgemaakt moeten worden.

Implementatie van de maatregelen uit het M-decreet zullen ingrijpende gevolgen hebben voor de organisatie van het onderwijs en voor de leerlingstromen. Er zullen dus ook verschuivingen zijn in omkadering tussen verschillende types van buitengewoon onderwijs.

De Vlor vraagt om de structuur van het buitengewoon secundair onderwijs, met de huidige opleidingsvormen, te evalueren en op basis daarvan te innoveren, ook in het licht van nieuwe ontwikkelingen inzake sociale economie en maatwerk op de arbeidsmarkt, het masterplan hervorming secundair onderwijs (en de bijhorende matrix) en de uitrol van de Vlaamse kwalificatiestructuur.

Ook voor deeltijds kunstonderwijs en volwassenenonderwijs leven er vragen naar ondersteuning van leerlingen/cursisten met specifieke onderwijsbehoeften.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het voorontwerp van decreet dringende en andere maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften](#), 29 maart 2012.

5.4.5 Afstemming tussen onderwijs en welzijn

Waar het gaat om zorgbeleid en de begeleiding van leerlingen, kunnen beleidsdomeinen op tal van manieren samenwerken. (zie punt 4.8)

De Vlor vraagt een goede en werkbare afstemming tussen Onderwijs en Welzijn, Zorg en Gezondheid.

Voor volgende dossiers is op relatief korte termijn afstemming wenselijk:

- jeugdhulp en jeugdzorg;
- Huizen van het kind en kinderopvang;
- gezondheidszorg (preventie);
- visies op handicap en de hertekening van het landschap die eruit voortvloeit(multifunctionele centra, diagnostiek, ...).

In het bijzonder rond de verdere implementatie van de integrale jeugdhulpverlening zijn afstemming en structureel overleg tussen partners uit onderwijs en welzijn cruciaal. Focus en doel van dat overleg zijn de noden van kinderen en jongeren met een hulpvraag. Zo is er nood aan een gezamenlijke reflectie over leerlingenrechten. De raad vindt dat de betrokken overheden en de partners in het veld op dat vlak ambitieuze doelstellingen moeten formuleren. Vervolgens moeten de ondersteunende randvoorwaarden vervuld worden waarbinnen de partners in het veld hun specifieke opdracht in het realiseren van die doelstellingen kunnen opnemen. De betrokken overheden dragen hier gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor.

Ook op het vlak van gezondheidsbevordering op school, de rol van de clb in de preventieve jeugdgezondheidszorg is afstemming nodig.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het ontwerp van besluit betreffende integrale jeugdhulp](#), 19 december 2013.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over welbevinden en gelijke kansen in het gezondheidsbeleid op school](#), 22 juni 2011.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over kinderen in armoede](#), 06 november 2013.

5.5 Een actief kwalificerend beleid voeren

Op dit ogenblik wordt het aantal vroege schoolverlaters geschat op 14 %. Onderzoekers verwachten echter dat de omvang van deze groep de komende jaren zal toenemen.¹⁷ De Vlor blijft het terugdringen van het aantal jongeren dat ongekwalificeerd de school verlaat als een belangrijke prioriteit naar voren schuiven.

Tijdens de voorbije legislatuur werd vroegtijdig schoolverlaten in belangrijke dossiers prominent op de agenda gezet, zowel vanuit onderwijs als door de sociale partners: het masterplan hervorming secundair onderwijs, het actieplan vroegtijdig schoolverlaten, de uitbouw van de jeugdgarantie en Vlaanderen In Actie/Pact 2020, het federale loopbaanpact.

Uit onderzoek blijkt dat niet alleen de individuele en sociaal-economische en sociaal-culturele kenmerken sterke voorspellers zijn van vroegtijdig schoolverlaten, maar ook de wijze waarop leerlingen interacties op school beleven.¹⁸ Het gaat dan zowel om interacties met medeleerlingen als die met het schoolteam. Veel vroegtijdige schoolverlaters beleven die als te schools of ervaren geen steun (of tegendruk) vanuit hun klas- en schoolgenoten. Voor een grote groep vroegtijdige schoolverlaters biedt de school niet het klimaat en de veiligheid die tegendruk biedt tegen de krachten die hen het onderwijs uitduwen. Motivatie, de overtuiging dat studeren het betere alternatief is en de bereidheid om in een schoolse context te leren, zijn doorslaggevende factoren.

In zijn advies over een actief kwalificerend beleid uit 2012 legt de Vlor vooral de klemtoon op preventief, structureel en coherent beleid.

Het huidig beleid moet versterkt worden, zowel op het vlak van remediërende maatregelen als voor de preventieve aanpak.

In lijn met de doelstellingen van het decreet Leren en Werken pleit de Vlor ervoor dat opleidingen in leren en werken leiden tot volwaardige kwalificaties. Rekening houdend met de doelgroep betekent dit voldoende variatie in de niveaus van de onderliggende beroepskwalificaties en een fijnmazig aanbod met perspectief op succes.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over een actief kwalificerend beleid](#), 26 januari 2012.

¹⁷ Voor een actuele stand van zaken (inzake omvang van de groep en verklarende factoren), zie Carl Lamote ea 'Voortijdig schoolverlaten in Vlaanderen: een stand van zaken en een voorstel tot aanpak'. In Marc Callens, Jo Noppe en Lieve Vanderleyden (red.) (2013). De sociale staat van Vlaanderen 2013. Brussel, Studiedienst van de Vlaamse Regering, p. 13-60.

¹⁸ Herweijer (2008) in opdracht van de Nederlandse onderwijsinspectie, Paul Downes, Eunec 2013. Zie ook Carl Lamote e.a. (supra).

5.6 Een helder en stabiel kader om te werken aan gelijke onderwijskansen en sociale cohesie

5.6.1 Algemene aandachtspunten vanuit een steeds diverser wordende samenleving

Een superdiverse samenleving creëert onderwijskundige uitdagingen

Diversiteit is niet langer een voorspelbaar fenomeen, 'superdiversiteit' is een feit geworden. Toenemende migratiestromen onder invloed van gewijzigde geopolitieke verhoudingen, globalisering en internationalisering gekoppeld aan toenemende mobiliteit, leiden tot grotere taaldiversiteit en tot meer etnische, culturele, levensbeschouwelijke, ideologische diversiteit. Onderling verschillen mensen met een andere nationaliteit, soms veel meer sociaal en cultureel van elkaar dan dat ze verschillen van de zgn. autochtone groep. Dat betekent dat ook de leerlingpopulatie in onze Vlaamse scholen een steeds sneller toenemende diversiteit kent.

Al onze bestaande opvattingen over migratie, over de multiculturele samenleving, over integratie ... worden vandaag op de proef gesteld. Ook in onderwijs leven veel vragen (bij lerenden, leraren, begeleiders, ouders, ...) over Nederlands als instructietaal, talenonderwijs en meertaligheid, maar ook over hoe onderwijs best inspeelt op de culturele, sociale en religieuze achtergronden en de thuissituatie van de leerlingen.

De feitelijke beleving van diversiteit, de erkenning en de waardering van de verschillen verloopt niet zonder spanningen. Ook in de kern van ons onderwijs, de leerresultaten die leerlingen bereiken, blijven we met sociale ongelijkheid kampen. Media pikken gretig onderzoeksresultaten en verhalen op waaruit vooral een negatief beeld van diversiteit naar voren komt (uitvergroet in reflecties en reacties over toenemend racisme en onverdraagzaamheid, over het failliet van de multiculturele samenleving, het 'mislukken' van het integratiebeleid, enz.). En steevast komt onderwijs in het vizier als de sector die de sleutel in handen heeft om onze maatschappelijke problemen met diversiteit op te lossen.

De Vlor beklemtoont dat onderwijs niet alleen mag staan in die opdracht. Het gaat om een gedeelde verantwoordelijkheid van beleidsdomeinen en sectoren (huisvesting, werk, welzijn en gezondheid, stedenbeleid, ...).

De Vlor vraagt om in de komende legislatuur een open, creatief en constructief debat te voeren met alle betrokken actoren. Dat debat moet gestoffeerd worden door kennis, feiten en inzichten (op basis van wetenschappelijk onderzoek) en moet de deelnemers toelaten hun visie bij te stellen, te actualiseren of scherper te stellen.¹⁹

Dergelijk debat is nodig om een onderwijsbeleid voor leerlingen met een migratieachtergrond te operationaliseren.²⁰ Maar dit debat is ook relevant voor zo vele andere dimensies van diversiteit waar we in ons onderwijs mee te maken hebben. Zo zijn de laatste jaren ook de verschillen merkbaar op het vlak van samenlevingsvormen, gezinssamenstelling, gender(beleving). Hetzelfde

¹⁹ De Vlor gaf een eerste aanzet tot debat met de [seminariereeks](#) en publicatie [Een andere kijk op diversiteit](#).

²⁰ Om één voorbeeld te noemen: een categorie als 'anderstalige nieuwkomer' is te abstract om de diversiteit tussen anderstalige nieuwkomers te vatten (er zijn tal van 'types' anderstalige nieuwkomers ...).

geldt voor verschillen op basis van functiebeperkingen. En in het algemeen is er meer oog voor de diversiteit aan talenten.

De Vlor geeft verder als centraal aandachtspunt mee dat het leren van lerenden niet mag gehinderd maar net gestimuleerd zou moeten worden door toenemende diversiteit. De uitdaging, hoe moeilijk ook, ligt er in de (super)diversiteit als norm en vertrekpunt te nemen, als bron eerder dan als weg te werken hindernis.

Armoede neemt toe en bedreigt kinderen, jongeren en volwassenen in hun onderwijsloopbaan

Onderzoek heeft aangetoond dat etnische, culturele, sociale en taalkundige superdiversiteit heel vaak gepaard gaat met een dualisering van de samenleving. Dat heeft gevolgen voor de structuur van de arbeidsmarkt, voor de toename van armoede in de samenleving, voor veiligheid, huisvesting en gezondheid. En ook hier komt uiteraard onderwijs in het vizier als kans om de armoedecirkel te doorbreken. Het verminderen van laaggeletterdheid en laaggecijferdheid is een belangrijke factor om aan armoede te ontsnappen.

Kinderarmoede blijft toenemen, ondanks het feit dat Europese, federale en Vlaamse overheden bezig zijn met de aanpak ervan. Om deze onaanvaardbare situatie om te keren, is een doorgedreven aanpak nodig, door iedereen en zonder uitstel. Armoede is een complexe problematiek en de bestrijding ervan vergt een integrale aanpak waarbij alle beleidsniveaus samenwerken en hun verantwoordelijkheid opnemen.

De Vlor heeft recent een strategisch advies uitgebracht over de aanpak van kinderarmoede in het basisonderwijs. Daarin inventariseert hij thema's op het raakvlak van onderwijs en kinderarmoede: schoolkosten, de invloed van armoede op de gezondheid van kinderen, gelijke onderwijskansen, vaardigheden die een school- en CLB-team nodig hebben om met armoede om te gaan, kleuterparticipatie, ouder- en leerlingenparticipatie, werkloosheid en het belang van een structureel opvangnetwerk. Het advies bevat heel wat aanbevelingen voor de overheid en beperkt zich daarin niet tot de onderwijsoverheid. De Vlor vindt immers dat een integrale aanpak noodzakelijk is. Meer afstemming tussen initiatieven van beleidsdomeinen welzijn en onderwijs is voor de Vlor een van de meest dringende maatregelen die de Vlaamse Regering moet nemen in het kader van de bestrijding van kinderarmoede (bv. op het vlak van kwaliteitsvolle kinderopvang en gezinsondersteuning; zie ook 5.4.5).

De raad vraagt aan de toekomstige regering om deze aanbevelingen ernstig te onderzoeken en in overleg met alle stakeholders een doelgerichte aanpak te ontwikkelen.

Maar inzetten op het terugdringen van kinderarmoede is niet voldoende. Er blijven inspanningen en investeringen nodig voor alle lerenden, een leven lang. Een gebrek aan stimulansen of investeringen in latere levensfasen kan immers leiden tot belangrijke tekorten in de verdere ontwikkeling van vaardigheden en zo kansenongelijkheid veroorzaken of doen toenemen. Armoede uitbannen is bijgevolg een thema dat het hele onderwijs, ook het hoger en het volwassenenonderwijs, in al zijn facetten aangaat en iedereen die van ver en van dichtbij betrokken is bij onderwijs, moet bezighouden.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het Voortgangsrapport 2010 van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2010-2014](#), 27 oktober 2011.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over kinderen in armoede](#), 06 november 2013.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Visietekst over armoede en hoger onderwijs](#), 14 december 2010.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies armoede en hoger onderwijs](#), 11 oktober 2011.
- Vlaamse Onderwijsraad, [Verslag ronde tafel: Onderwijs voor leerlingen met een migratieachtergrond](#), 4 oktober 2013.
- Vlaamse Onderwijsraad (2013). [Een andere kijk op diversiteit](#). Leuven / Den Haag: Acco.

5.6.2 De onderwijspartners engageren zich voor gelijke onderwijskansen

Gelet op de hoger aangehaalde uitdagingen bevestigt het onderwijsveld formeel zijn moreel engagement om te werken aan gelijke onderwijskansen. In het hoger onderwijs is nog altijd de engagementsverklaring 'Diversiteit als meerwaarde' (2005) van kracht.²¹ Voor het basis- en secundair onderwijs zullen in het voorjaar van 2014 de partners die in 2003 de engagementsverklaring voor het leerplichtonderwijs²² ondertekenden, hun moreel engagement bevestigen ten opzichte van leerlingen en ouders van leerlingen van wie de leeransen bedreigd worden. Dit voornemen is ingegeven door de overweging dat superdiversiteit in Vlaanderen een feit is en dat het aantal kinderen in een achterstandssituatie toeneemt (zie 5.6.1). In het kader van de vernieuwde engagementsverklaring zullen de onderwijspartners zich ook buigen over de scope van de verklaring wat doelgroepen betreft. De partners willen op die manier bijdragen tot een maatschappelijk klimaat dat alle jonge mensen gelijke kansen biedt om te werken aan hun persoonlijke emancipatie en de emancipatie van de groepen waartoe ze behoren.

De partners van de engagementsverklaring nodigen de nieuwe onderwijsminister uit om er zich bij aan te sluiten en acties te ondersteunen die hij samen met hen opzet om bij te dragen tot de realisatie van de doelstellingen van de verklaring. De Vlor vraagt aan de toekomstige Vlaamse regering om daarover overleg en afstemming met het federaal beleidsniveau te organiseren.

²¹ Zie <http://www.vlor.be/evenement/engagementsverklaring-over-diversiteit-het-hoger-onderwijs>

²² Zie <http://www.vlor.be/project/gelijke-onderwijskansen-en-diversiteit>

5.6.3 Gelijkeonderwijskansenbeleid versterken vanuit een integrale visie

De Vlor vraagt aan de toekomstige Vlaamse regering om in alle onderwijsniveaus en –sectoren een globaal gelijkeonderwijskansenbeleid vol te houden en te versterken, met aandacht voor alle risicofactoren inzake ongelijkheid.

Specifieke aandachtspunten

De actuele regelgeving op het vlak van financiering in basis- en gedeeltelijk ook (voor de werkmiddelen) in secundair onderwijs maakt dat het gelijkekansenbeleid een onderdeel wordt van het reguliere schoolbeleid. Toch vindt de Vlor dat het streven naar gelijke onderwijskansen voor leerlingen die door sociaal-economische achtergrond een groter risico lopen op onderwijsachterstand, een specifiek aandachtspunt moet blijven van zowel scholen als beleidsmakers. Scholen verdienen op dat vlak blijvende ondersteuning en aanmoediging om gelijke onderwijskansen vanuit een integrale visie in hun beleid te operationaliseren. Die ondersteuning moet gericht zijn op een duurzaam gelijkekansenbeleid op school.

Specifiek voor het secundair onderwijs vraagt de raad om in de verdere uitrol van het masterplan hervorming secundair onderwijs te waken over een duurzame integratie van het gelijkeonderwijskansenbeleid.

Aan gelijke onderwijskansen moet structureel gewerkt kunnen worden en scholen mogen niet afhankelijk gemaakt worden van herhaaldelijk nieuwe verlengingen van een GOK-cyclus.

Ook voor het gelijkeonderwijskansenbeleid in het buitengewoon onderwijs is een herziening van de bestaande regelgeving en een afstemming op de regelgeving van het gewoon onderwijs nodig.

In het bijzonder vraagt de raad om op korte termijn een evaluatietraject op het spoor te zetten van het inschrijvingsdecreet. Vanuit de beoogde doelstellingen moet een doorgedreven evaluatie heel de regelgeving kritisch onder de loep nemen. De evaluatie van het inschrijvingsdecreet dient gekoppeld aan de bredere problematiek van capaciteit.

De Vlor bracht in 2013 op eigen initiatief een advies uit over onderwijs aan anderstalige nieuwkomers. Een aantal van de voorstellen daarin krijgen uitvoering via de onderwijsdecreten XXIII en XXIV. De raad vraagt om in de volgende legislatuur ook de resterende voorstellen uit te voeren.

De Vlor vraagt om ook werk te maken van de operationalisering Aanmoedigingsfonds hoger onderwijs.²³

De overheid kondigde recent in een conceptnota aan dat in de periode 2014-2016 Vlaamse doelstellingen vastgelegd zullen worden over de deelname aan het hoger onderwijs van studenten uit ondervertegenwoordigde socio-culturele en socio-economische groepen, studenten met een functiebeperking en tweedekansstudenten. De Vlor vraagt de volgende regering de

²³ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de conceptnota over het Aanmoedigingsfonds](#), 10 september 2013 en [Advies over de invulling en operationalisering van de doelgroepen 'studenten met een functiebeperking' en 'tweedekansstudenten' van het Aanmoedigingsfonds](#), 10 december 2013.

uitvoering van dit voornemen onverkort verder te zetten en voldoende uitdagende, maar ook haalbare doelstellingen te formuleren.

De Vlor stelt aan de toekomstige regering voor om een debat te starten over het taalbeleid dat instellingen voor hoger onderwijs de laatste jaren voeren, zowel als gevolg van als in functie van een meer diverse instroom.

Over onderwijsniveaus heen, vooral dan in overleg met actoren uit het secundair onderwijs, is overleg nodig over de talige competenties die instellingen hoger onderwijs mogen verwachten van beginnende studenten. Dat debat moet alle actoren een duidelijker houvast geven over welk soort remediëringsactiviteiten op het niveau van het hoger onderwijs wenselijk en haalbaar zijn.

Ook wat levenslang leren betreft moeten gelijke kansen op de agenda blijven staan. Hoewel Vlaanderen op het vlak van geletterdheid en gecijferdheid in internationaal opzicht bovengemiddeld presteert, laat vergelijking van de recente PIAAC-resultaten (2013) met de IALS-studie uit 1997 toch zien dat nog steeds 1 op de 7 Vlamingen laaggeletterd is.

Aandacht voor de kwestie van de laaggeletterdheid en voor de remediëring ervan in het volwassenenonderwijs, en in de eerste plaats de basiseducatie, blijft noodzakelijk.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad (2014). [Blijven leren: de toekomst! Volwassenen stimuleren om te leren. Een strategische verkenning](#), Leuven / Den Haag: Acco.

5.7 Onderwijs ondersteunen om actief in te spelen op de versnelde digitalisering

Onderwijs zal moeten omgaan met een versneld toenemende digitalisering in alle sectoren van de samenleving. Het internet en het gebruik van mobiele technologie kennen een exponentiële groei. Scholen zetten steeds meer in op integratie van ict in het onderwijsproces en de vraag naar ondersteuning stijgt. Integratie van ict raakt het hele schoolbeleid: de visie op onderwijs, het professionaliseringsbeleid van leraren, de opdracht van de ict-coördinator, het gezondheidsbeleid, pestbeleid, participatie van personeel, leerlingen en ouders, communicatiebeleid, samenwerking tussen scholen, etc.

De Vlor bracht een strategisch advies uit over de integratie van ict in onderwijs dat voor de komende legislatuur heel wat aanknopingspunten bevat voor het beleid van de overheid.

Onderwijskundige integratie van ict geen doel op zich – vormende opdracht onderwijs blijft vertrekpunt

De raad beklemtoont dat ict-integratie nooit als doel op zich beschouwd kan worden. De raad vindt het belangrijk om te vertrekken van een schooleigen visie op onderwijs en van daaruit een beleid rond ict-integratie uit te tekenen. Het gaat om het benutten van ict in functie van de inrichting van het onderwijsleerproces waarvan de vormende opdracht van onderwijs het uitgangspunt is.

Ict biedt heel wat mogelijkheden als leermiddel, maar om ze te realiseren moeten er heel wat randvoorwaarden ingevuld worden. Er is nood aan visie, deskundigheid, digitaal leermateriaal en ict-infrastructuur. De huidige materiële en personele middelen voor ondersteuning zijn totaal ontoereikend voor scholen die ict-geïntegreerd onderwijs willen implementeren, waardoor de didactisch-inhoudelijke component onder druk komt te staan.

De Vlor vraagt daarom de overheid om te blijven investeren in een laagdrempelige ondersteuning van ict op de klasvloer. Een bewust beleid met betrekking tot ict-integratie veronderstelt ook bijkomende middelen voor ict-infrastructuur. De Vlor verwacht dat de overheid daarvoor een structurele financiële tegemoetkoming voorziet

Digitale kloof bestrijden en vermijden

Vanuit zijn engagement voor gelijke onderwijskansen is de Vlor uiteraard erg bezorgd om sociale exclusie veroorzaakt door digitale ongelijkheid. De Vlor is van oordeel dat ict-integratie in geen geval sociale ongelijkheid mag bevorderen en dat er bij de uitwerking van een ict-beleid bijzondere aandacht moet uitgaan naar de betaalbaarheid van onderwijs. Ict-integratie mag geen negatief selectie criterium worden bij school- en studiekeuze.

De kwestie van digitale ongelijkheid moet voor de volgende legislatuur een belangrijk aandachtspunt zijn bij het bepalen van structurele en duurzame financiering.

Sociale dimensie van digitalisering bewaken

Digitalisering heeft ook een verregaande sociale dimensie en ook dat stelt het onderwijsbeleid voor uitdagingen. De leefwereld van kinderen en jongeren is tot op zekere hoogte een digitale leefwereld geworden. Veel lerenden, kinderen, jongeren en volwassenen, zijn ingebed in digitale sociale netwerken. Het sociale weefsel waarin de lerende zich beweegt, blijft heel belangrijk maar door digitalisering verandert het sterk van karakter. Digitaal onderwijs (in sommige gevallen een 'noodoplossing' voor de massificatie van het hoger onderwijs) mag niet leiden tot afbrokkelen van het sociale weefsel tussen lerenden (zie ook 5.4.1).

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over ict-integratie in het leerplichtonderwijs](#), 30 mei 2013.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over digitaal leren in het hoger onderwijs](#), 11 maart 2014.

5.8 De internationale dimensie van onderwijs blijven versterken

Globalisering van onze samenleving dwingt onderwijsbeleidsmakers om onderwijs ook vanuit een mondiaal perspectief te bekijken. Conform het uitgangspunt van vormend onderwijs is internationalisering van onderwijs voor de Vlor geen doel op zich. Het kan onder bepaalde voorwaarden en in bepaalde omstandigheden wel een middel zijn om lerenden voor te bereiden op het leven in een gemondialiseerde samenleving. Internationalisering moet gericht zijn op de ontwikkeling van interculturele en Europese of mondiale burgerschapscompetenties en mag niet eenzijdig focussen op inzetbaarheid op een globale arbeidsmarkt.

Mobiliteit

De Vlor bracht eerder al een advies uit over de integratie van de Europese onderwijsprogramma's in *Erasmus for all*. Daarin dringt hij erop aan om het nieuwe programma niet eenzijdig te richten op het hoger onderwijs. Er is ook aandacht nodig voor mobiliteit van jongeren in het leerplichtonderwijs (met inbegrip van het beroepsonderwijs) en voor levenslang leren. Bovendien is er ook nood aan gelijkekansenbeleid op het vlak van mobiliteit en buitenlandse leerervaringen en aan internationalisering van professionaliserings- en nascholingstrajecten voor leraren.

Taalregeling in het hoger onderwijs

De overheid versoepelde de voorbije legislatuur de mogelijkheid om (onder strikte voorwaarden) een anderstalig hogeronderwijsaanbod in Vlaanderen in te richten. Daarmee wil ze de internationale positie van het Vlaamse hoger onderwijs versterken. De Vlor ziet echter heel wat problemen rond de implementatie van de taalregeling. Die komen vooral voort uit een zeer sterke wens tot controle en het opleggen van onnodig veel randvoorwaarden vanwege de overheid.

De Vlor vraagt aan de toekomstige regering om het debat over de implementatie van deze taalregeling opnieuw te openen.

Toegankelijke en transparante procedures voor de erkenning van buitenlandse studiebewijzen

De Vlor beschouwt de erkenning van buitenlandse studiebewijzen als een belangrijke hefboom voor internationalisering en erkenning van talent.

De raad vraagt om de procedure voor de erkenning van buitenlandse studiebewijzen voor alle onderwijsniveaus zo toegankelijk en transparant mogelijk te maken.

In een eerder advies vroeg de raad al om deze procedures mee te nemen in een geïntegreerd EVC-beleid en te werken aan ruimere en meer flexibele mogelijkheden voor een erkenning op basis van een dossier. Dat maakt een gedifferentieerd oordeel mogelijk en betekent dat een erkenning geen alles-of-nietsverhaal is (ook een gedeeltelijke erkenning is dan mogelijk). Er kunnen ook meer kansen gecreëerd worden om relevante beroepservaring (EVC) te valoriseren en een precedentendatabank kan meer transparantie en rechtszekerheid bieden aan studenten met eenzelfde buitenlands diploma of studiebewijs.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de discussienota: naar een geïntegreerd EVC-beleid](#), 27 september 2012.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Uitdagingen voor het Vlaamse hoger onderwijs in de 21ste eeuw](#), 13 november 2012.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over Erasmus for All](#), 25 april 2012.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over het actieplan mobiliteit 2013 'Brains on the move'](#), 02 mei 2013.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over stafmobiliteit](#), 08 februari 2011.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over het voorontwerp van integratiedecreet](#), 14 februari 2012.

5.9 Juridisering terugdringen

Steeds meer leven we in een maatschappij gericht op het uitsluiten van risico's en waarin actoren zich indekken via regelgeving. Diverse overheden zorgen voor steeds meer regelgeving die ook het onderwijs, gebruikers en inrichters, raken. Ook scholen ondervinden daar de gevolgen van en moeten veel tijd investeren in het voldoen aan allerlei verplichtingen die voortkomen uit regelgeving.

Tegelijk zien we dat steeds meer burgers het recht mobiliseren en betwistingen of geschillen voorleggen aan de rechter. Hoewel experts wijzen op een aantal positieve gevolgen van een dergelijke juridisering, ervaren schoolactoren dit meestal als een ongunstige evolutie en een bedreiging van de pedagogische relatie.

De Vlor sprak eerder al zijn vrees uit dat ook toevoeging van tal van nieuwe bepalingen in de niveaudecreten van basis- en secundair onderwijs juridisering nog in de hand zal werken (onder meer door uitbreiding van het schoolreglement).

Hoger (4.4) pleitte de Vlor voor transparantie en coherentie in de regelgeving. Duidelijkheid van de regelgeving en rechtszekerheid voor gebruikers en inrichters van onderwijs kan het risico op juridisering in goede banen leiden.

De Vlor vraagt aan de nieuwe Vlaamse regering om alert te zijn voor de problematiek van juridisering.

De raad wil zijn rol blijven opnemen om, vanuit zijn vertrouwde met de vormende opdracht van onderwijs, nieuwe regelgeving kritisch te bekijken en door te lichten.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad (2010). [Meester over meester? Een probleemverkenning over juridisering en onderwijs](#). Leuven / Den Haag: Acco.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over diverse maatregelen i.v.m. participatie op school en de rechtspositie van leerlingen](#), 30 mei 2013.

5.10 Het onderwijslandschap inrichten in functie van de vormende opdracht van onderwijs

Conform zijn visie op onderwijs vindt de Vlor dat onderwijsstructuren en onderwijsorganisatie ten dienste moeten staan van de lerende. Vanuit dit leidmotief geeft de raad voor verschillende onderwijsniveaus en -sectoren zijn belangrijkste bekommernissen mee.

5.10.1 De eigenheid van het basisonderwijs bewaren

Een strategische verkenning van de specificiteit van het basisonderwijs

In zijn advies over het masterplan hervorming secundair onderwijs verdedigt de Vlor de specifieke opdracht van de basisschool en vraagt hij aan de overheid om die eigen missie te valoriseren. De raad wees hoger al op het feit dat het basisonderwijs gekenmerkt wordt door zorg voor de hele ontwikkeling van een kind tussen 2,5 en 12 jaar via een actief, sociaal en ontwikkelingsgericht leerproces. Ontwikkeld onderwijs vertrekt van de specifieke beginsituatie van kinderen en zet

ze centraal. Kinderen tussen 2,5 en 12 jaar hebben ook nood aan continuïteit in het aanbod. Het basisonderwijs biedt een gediversifieerd aanbod dat inspeelt op de ontwikkelingsnoden van ieder kind. In het basisonderwijs is de samenwerking tussen gezin en school van een andere aard dan in het secundair onderwijs. Meer dan in het secundair onderwijs is de basisschool ingebed in de specifieke lokale gemeenschap.

De Vlor zal via de Raad Basisonderwijs proactief dit debat voeden in de vorm van een strategische verkenning over de specificiteit van het basisonderwijs.

Verlaging van de leerplicht?

Regelmatig gaan stemmen op om de leerplichtleeftijd te verlagen, als een instrument om de relatief kleine restgroep die nu niet participeert aan het kleuteronderwijs naar school te krijgen. De Vlor staat uiteraard achter deze doelstelling maar heeft veel vragen bij de efficiëntie van dergelijke maatregel. De raad wijst op de financiële consequenties die eraan verbonden zijn (berekening omkadering, werkingstoelagen, kosten voor levensbeschouwelijk onderricht, ...) en vraagt zich af of de middelen niet beter ingezet worden voor specifieke initiatieven voor de ouders van kinderen die nu niet participeren.

Indien het debat over de verlaging van de leerplicht gevoerd wordt, dan wil de Vlor erin betrokken worden.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over de verlaging van de leerplichtleeftijd](#), 13 mei 2009.

5.10.2 Overleg over het masterplan hervorming secundair onderwijs verder zetten

De Vlor vindt het positief dat er een plan is voor de hervorming van het secundair onderwijs en staat genuanceerd achter de marsrichting die het aangeeft voor onderwijsinnovatie. Hij ziet echter nog heel wat punten die nog verder moeten worden uitgewerkt in overleg met de onderwijsactoren.

De Vlor vraagt daarom aan de toekomstige Vlaamse regering het overleg over de hervorming van het secundair onderwijs met alle betrokken partners verder te zetten.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het masterplan hervorming secundair onderwijs](#), 24 oktober 2013.

5.10.3 Bestuurlijke schaalvergroting: geen doel op zich

In verband met bestuurlijke schaalvergroting in het basis- en secundair onderwijs is er vooral nood aan een langetermijnvisie. De Vlor vraagt om in toekomstige discussies daarover altijd goed

de doelen van die schaalvergroting voor ogen te houden. Dat kan gaan over het versterken van personeelsbeleid, stimuleren van beleidsvoerend vermogen, professionalisering van besturen, ...

Vanuit het perspectief van vormend onderwijs (zie punt 3) is bestuurlijke schaalvergroting geen doel op zich. Het kan wel een middel zijn om doelen op het vlak van beleid en bestuur van scholen te realiseren. In dat geval kan de overheid faciliterend optreden (niet noodzakelijk regelgevend).

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over scholengemeenschappen basisonderwijs](#), 9 juni 2010.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over administratieve, beleids- en pedagogische ondersteuning in de basisschool](#), 8 januari 2014.

5.10.4 Actualisering regelgeving internaten

De regelgeving over de internaten is aan een grondige modernisering toe.

De Vlor vraagt een fundamenteel debat over de toekomstige positionering en organisatie van de internaten in de globaliteit, eerder dan geïsoleerde maatregelen voor specifieke casussen of voor een specifieke sector.

5.10.5 Zicht op langetermijneffecten herstructurering hoger onderwijs

De Vlor is vragende partij voor een grondig debat over het hogeronderwijslandschap. Wat is de impact op de student? Op studiekeuze? Is het Bolognaproces nu voltooid? Beantwoordt het huidige landschap aan de verwachtingen van het werkveld? Hoe willen we verder met de binaire bachelor-masterstructuur? Wat is de plaats van hbo 5, van de lerarenopleiding (en van de specifieke lerarenopleiding) daarin? Hoe gaan we in de toekomst om met studieomvang? Hoe kan levenslang leren een plaats krijgen in het hoger onderwijs?

De Vlor vraagt aan de toekomstige regering om goed en volledig in kaart te brengen wat de langetermijneffecten zijn van de zeer ingrijpende wijzigingen in het hogeronderwijslandschap van de laatste jaren (integratie, fusie).

In het hoger onderwijs blijft ook zeer sterk de vraag leven naar een verdere administratieve vereenvoudiging.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de uitstroomfinaliteit van de academisch gerichte bacheloropleiding](#), 10 december 2013.

5.10.6 Een actueel en toegankelijk aanbod volwassenenonderwijs

Wanneer de toekomstige regering beleid ontwikkelt rond de herinrichting van het landschap van het volwassenenonderwijs, dan gebeurt dat volgens de raad het best vanuit een heldere beleidsvisie die tot stand komt vanuit een breed gedragen overlegproces. Indien ook de piste wordt geopend naar een schaalvergroting van de centra voor volwassenenonderwijs, dan vraagt

de raad uitdrukkelijk om de bereikbaarheid en de toegankelijkheid van het onderwijsaanbod voor de cursist als leidraad en toetssteen te hanteren.

De raad vraagt dat er in de toekomst werk gemaakt wordt van procedures die toelaten het opleidingsaanbod van het volwassenenonderwijs sneller te vernieuwen of te actualiseren in functie van de maatschappelijke noden en verwachtingen.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Advies over de tussentijdse evaluatie decreet volwassenenonderwijs](#), 20 september 2011.

5.10.7 Werk maken van een niveaudecreet deeltijds kunstonderwijs

Een niveaudecreet moet als ambitie hebben om het dko te verbreden en te verdiepen. Verbreden impliceert voor de Vlor dat het dko erin slaagt nieuwe doelgroepen te bereiken zonder aan de bestaande doelgroep te raken. Verdiepen slaat dan weer op het beter kunnen ingaan op specifieke leervragen van leerlingen zonder in te boeten aan kwaliteit.

Het uitblijven van een niveaudecreet bestendigt de onduidelijkheid in de regelgeving omdat de oorspronkelijke organisatiebesluiten van 1990 door de jaren heen veelvuldig aangepast en gewijzigd zijn. Daarenboven zet het ook een rem op sommige innovaties in het deeltijds kunstonderwijs. De Vlor vraagt de volgende regering dan ook om daar werk te maken.

De hervorming van het dko kan ook niet los gezien worden van de infrastructuur- en capaciteitsproblematiek. Vermits de hervorming een verbreding van het dko-publiek én een domeinoverschrijdende aanpak. beoogt. Tot op heden worden dko-leerlingen echter niet in rekening gebracht bij AGIO en het GO! voor het bepalen van de budgetten.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Advies over de tweede nota hervorming dko](#), 18 december 2012.

5.10.8 Hbo 5 versneld uitbouwen als een onderwijsvorm met duidelijk profiel

Het hoger beroepsonderwijs moet nog veel meer identiteit krijgen als een onderwijsvorm in het brede onderwijslandschap. Er is nood aan een herkenbaar profiel en aan een profilering naar verschillende doelgroepen, conform de principes uit het decreet. De vormgeving van het onderwijsaanbod zal dat in sterke mate bepalen. Daarin is de ontwikkeling van beroepskwalificatiedossiers door de sectoren essentieel.

Voor de Vlor is de cruciale vraag hoe samenwerking in het hoger beroepsonderwijs kan bijdragen tot optimale randvoorwaarden voor succesvolle trajecten. In zijn advies over de versterking van het hoger beroepsonderwijs concludeerde de raad dat er vooral ingezet wordt op de versterking

van de structuren die het hoger beroepsonderwijs moeten organiseren, maar dat er weinig tot geen aandacht is voor de belangen van de lerende en de arbeidsmarkt.

Vandaag kampen de verschillende partners met zeer veel onzekerheden die de samenwerking bemoeilijken. De Vlor stelt ook vast dat het merendeel van de opdrachten van het samenwerkingsverband vorm moet krijgen voordat er beleidskeuzes gemaakt zijn. De facto betekent dit dat samenwerkingsverbanden een aantal opdrachten moeten concretiseren om van start te kunnen gaan, zonder duidelijk beleids- en financieel kader.

De Vlor maakt zich zorgen over de rechtsgeldigheid van de initiatieven waartoe samenwerkingsverbanden gedwongen worden, zonder zicht te hebben op de definitieve regelgeving. Er wordt van de overheid verwacht dat deze onduidelijkheden snel worden opgelost.

De Vlor vreest ook voor een juridisch probleem. In 2017 houden de bestaande hbo 5-opleidingen op te bestaan. De omvorming van deze opleidingen is afhankelijk gemaakt van de beschikbaarheid van alle beroepskwalificaties van een bepaalde cluster. Arbeidsmarktactoren moeten het initiatief nemen om beroepskwalificatiedossiers te ontwikkelen. De omvorming van het bestaande aanbod in het hoger beroepsonderwijs is dus afhankelijk gemaakt van hun engagement. Er is dringend duidelijkheid nodig over het tijdpad.

Voor meer informatie en achtergrond bij dit standpunt:

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het decreet over de versterking van het hoger beroepsonderwijs \(hbo5\)](#), 27 september 2012.